

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИИ

2017 сыл
Тохсунньу
27 күнэ
Бээтинсэ
№8-9 (10561)

12+

1935 сыл алтынны 5
күнгүр төрүттэммитэ

Нам улуунун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

Улуус баһылыгын отчуота

Тохсунньу 24 күнгүр И.И. Сивцева салайааччылаах «Нам улууһа» МТ дьаһалтатын 2016 сыллаах үлэтин отчуотуор иккис бөлөх Граф Бизрэгэр уонна Аппааныга сырытта.

Граф Бизрэгэр отчуоту истэ 30-ча киһи сырытта. Инна Сивцева үлэ отчуотун, Нам улуунун депутаттарын Сэбиэтин үлэтин туһунан Анатолий Федоров билиһиннэрбиттэрин кэннэ, олохтоохтор тута ыйытыгыга, туруорсууга киирдилэр. Ол курдук, «Ромашка» оҕо саадын сэбиэдиссэйэ үлэлэригэр кыһарытарар кыһалдалары туоратарга туһаайан, детсад иһинээҕи электричество ситимэ улахан кыамталаах оборуоданиеларын холбоотохторуна аптамаат кыайбакка тэбэ туура сэрэхтээгин санатан туран, хаһан оҕоһуларын, баһаарынай емкость төлөбүрүгэр көрсөр кыһалдаларын, кырыһыната тэстэрин хаһан өрөмүөннүүлэрин туһунан ыйытыгылары биэрдэ. Нэһилиэк бэтэрээннэрин сэбиэтин председателэ аҕа саастаах дьон мустан араас куруһуок тэрийэллэригэр усулуобуйа суоһунан ураһа, балаһан, кыра нуучча дьэитин тутарга анаан тус сыаллаах программа, көмө

баар дуо дьээн ыйытта. Усулуобуйа тэрийлэрэ буоллар, дьэиэ олорон хаалбакка дьарыктаах буолуо этибит дьээн санаатын этэн туран, маньык хайысхалаах тутууну ытарга смета уонна проект оҕоһулубутун эттэ. Леонид Соловьев нэһилиэнньэ

кэрэхсэбиллээх, ол эрэри биэрэк устун бүтэйдии буор кутуллубут буолан, күөллэргэ өрүстэн уу киирбэккэ Граф Бизрэгэр, Кыһыл Дэрэбинэҕэ, Бөтүгнэ баар күөллэр уолан, сылтан сыл чачааһыран иһэллэрин бэлиэтэтэ. Онон саас аайы халаан уута

улуус дьаһалтатын өттүттэн спортивнай инвентарга анаан үп көрүллэр дуо дьээн ыйытта. Намнаағы техникум директора Ньургун Жирков орто анал үөрэҕи сайыннарарга болҕомто ууран, дьаһалта программа онорон күүс-көмө буолара буоллар

финэн туһаайан, эбии специалистары көрөллөрүгэр, нэһилиэк-тээҕи ФАП-ка соботох фельдшер ыарахаттары көрсөрүн бэлиэтээн туран, эбии штаты аһалларыгар, тыа хаһаайыстыбатын салаата улуус киинигэр кинотеатр таһыгар өрөбүл күн-нэргэ аты-кутуу дьаарбанкатын ыйытыны сөргүтэллэригэр, улахан тэрилтэлэргэ толору хааччылыы киирээригэр туруорустулар. Соторутааҕыта отоннуурга, тэллэйдииргэ нолуок төлөнөр буолуоҕа дьээн интернет ситиминэн тэлэһиэ тарҕаммыт иһитиннэри биһиги республикабытыгар туох дьайыылааһын, онук сурах төһө оруннааһын, төһө кырдыгыгын туоһуластылар.

Хатын Арыы нэһилиэтин баһылыга Юрий Слепцов Граф Бизрэгин оскуолатын иннигэр баар улахан хоруну толорорго улуус өттүттэн көмөнү эрэйдэ, оскуоланы спортивнай хайысхалаан үөрэнээччин элбэтэн, киэҥ хабааннарыга, ону таһынан быйыл Граф Бизрэгэ төрүттэммитэ 75 сылын бэлиэтир даатаны улуус былааныгар киллэрэргэ туруоруу. Улуус дьаһалтатын 2016 сыллаағы үлэтин сыаналыырга «биһирибин» дьээн этии киирбитин, нэһилиэк олохтоохторо сүүс бырыһыан өйөөхтөрү.

С. АРГУНОВ,
«Нам улууһа» МТ пресс-киинэ

КҮӨЛЛӨР УОЛАН ЭРЭЛЛӨР

муус ылар, бодобуос уу баһар сирэ «Песчанка» күөл уолан эрэр дьээн долгуйарын биллэрдэ. Халаан ууттунан эмсэһэлэбэт сылтан дамба оҕоһулуубута

кэлэр кэмигэр күөллэргэ, салааларга уу киллэрэргэ анаан шлюз онороллорун туруоруу. Маны таһынан физкультура преподавателэ буоларын быһытынан,

үлэбит өссө таһаарылаах буолуо этэ дьээн санаатын үллэһиннэ. Маны таһынан, олохтоохтор сүрүннээн Намнаағы киин баһылыһаҕа бырааска уочарат элбэ-

ЭДЭРДЭР ДЬИЭБЭ НААДЫАЛЛАР

Бөтүгн нэһилиэтин «Айылгы» сынньалан киинигэр улуус дьаһалтатын 2016 сыллаағы үлэтин отчуота буолан ааста. Отчуотка барыта 45 киһи кэлэн кыттыыны ылла.

Мустубут дьон улуус баһылыга А. П. Атласов ааспыт сылга ыйытыллыбыт үлэлэр тустарынан дакылаатын истэн баран, долгутар кыһалдаларын ыйыталастылар. Бастакынан, нэһилиэк ветераннарын сэбиэтин председателэ М.Ф. Кугданов Хатырыкка диэри суол хаһан оҕоһуларын, улууска бурдугу үүннэри, иһэр уу кыһалбатын, Тураахтаах муостатын тутуутун; Е.С. Сивцев-Таллан Бүрө аатынан орто оскуола директора Дь.И. Ваишев оскуола тымныгытын этэн туран, энергияны харыстааһын программатыгар киллэрэллэригэр, итии туалеты тутууга көмө, эдэр специалистарга дьэиэ тутуутун; нэһилиэк депутата М.Г. Пермякова М.Г. саҕа оскуола тутууга хаһан садаланарын, оскуола үбүлүөйүгэр ананан бэлэмнэммит киинэ тахсытыгыгар көмө; үлэ ветерана С.Е. Дьяконова улуус балыһыатын терапия салаатын дьэиэтэ тымныгытын, ону туоратарга туох үлэ ыйытыларын,

олохтоох ФАП-ка медсестэрэ штатын; «Сардаана» оҕо саадын сэбиэдиссэйэ Е.В. Иванова саҕа оҕо саадын тутууга хаһан садаланарын; пенсионер Н.В. Лукина «Хаарбах дьэиттэн дьону көһөрүү» программаҕа тоҕо чачаһынай дьэилээхтэр киирсибэттэрин, 2014 сылга төрөбүт оҕолорго аһаммыт үүт хаһан кэлэрин ыйыталастылар.

Хас биридии ыйытыгыга тустаах тэрилтэ салайааччылары толору эппиэттэри биэрдилэр.

Кэпсэтиһиигэ кыттыбыт М.Ф. Кугданов ааспыт сыл Тупсарыны ыйытынан биллэрдиһэн, киһи хараһар быраһыллар үлэ-хамнас ыйытыллыбытын бэлиэтээн туран, Нам селотун иһинээҕи суоллары тупсарары, кэнники сылларга улуус депутаттара нэһилиэнньэ иннигэр үлэлэрин отчуоттаабат буолбуттары, Бөтүгн – Модут икки ардыгар Октябрьскай революция 100 сылыгар аналлаах обелиск туруоралларыгар үбүнэн көмө наадаһын эттэ.

Мустубут дьон ыйытыллыбыт үлэни 100% биһирииллэрин биллэрдилэр.

Валентина КОЛЕСОВА

Хатын Арыы «Чороон» сынньалан киинигэр киэһэ 5 чаастан «Нам улууһа» МТ баһылыгын отчуота буолла. Иккис бөлөҕү баһылык бастакы солбуйааччыта И.И. Сивцева салайда. Мунһаағы Ю.И. Слепцов председателлээн ыйытта.

«Нам улууһа» МТ дьаһалтата 2016 сылга ыйытыт үлэтин-хамнаһын туһунан И.И. Сивцева иһитиннэрдэ. Нам улуунун депутаттарын сэбиэтин сыллаағы үлэтин Л.Т. Сивцева сырдатта.

Нэһилиэнньэ маньык боппуруостары биэрдэ:

И.Е. Винокуров аатынан Хатын Арыы орто оскуолатын дириэктэрэ Д.И. Ноговицын оскуола бухгалтериятын кииннээгин, баай-дуол нолуогун, оскуола интернатын тутуула туура эбии тутуугун, уоту көмчилиир технология, оскуола мастерскойун ситэритин, «Тумачча» оҕо сынньалан лааһырын ситэрин тутулуугун туһунан ыйытта.

Урбааньыт В.В. Бурнашев туорахтаах культура үлэтэ хайдаһын, отчуотка тоҕо киирбэтин, анализ оҕоһулуугун ыйытта. Инники өттүгэр хаһан иһэр салаалары табличанан көрдөрөр туһунан этии киллэрдэ.

СПЕЦИАЛИСТАР СУОХТАРА ДЬОНУ ЭРЭЙДИИР

В.Д. Попова, ветеринарнай пуун сэбиэдиссэйэ, улуус баһылыга сыллаағы отчуотун иннинэ, биер күнү быһа, Нам телевидениетыгар кэпсэтии ытара буоллар дьээн этии киллэрдэ.

О.И. Лебедева, бэтэрээннэр сэбиэттэрин председателэ, инфекционной салаа санитарката Намна тиис онорторор эрэйдээгин, талон тийибэтин, эндокринолог, окулист, инфекционист курдук специалистар суохтара дьону эрэйдири эттэ. Маны таһынан эргэ телефон линията хаһан көтүрүллэрин, нэһилиэккэ тутуулан испит врачнай амбулатория хаһан тутууларын, капиталнай өрөмүөн, инфекционной салаа толору хааччылыгытын быйыл былаанга баар дуо дьээн ыйыталаста.

«Чороон» СК дириэктэрэ С.Д. Пономарева киин бухгалтерия онорор өгөтүн иһин дуоһабарынан хос харчы төлөнөрүн, тоҕо от ыйыгар гаас,

уот тарыбын үрдэтиллибит сыананан тутарын, федеральной суолга эбии лаампа наадаһын эттэ.

«Хатын Арыы нэһилиэк» МТ байыаннай учуотка сүрүннүүр специалиһа Е.В. Стрелкаловскай төһө оҕо улуустан армияҕа барытын, кэлбитин туһунан улуус баһылыгын отчуотугар киириэхтээгин туһунан эттэ.

А.Х. Христофоров, И.Е. Винокуров аатынан кыраайы үөрэтэр музей сэбиэдиссэйэ, даамбаны чинэтии, шлюз оҕоруу туһунан ыйыталаста. Улуус депутаттара улуус программатын көрүүгэ, ылынарга кыттыгыны ылалларын туһунан иһитиннэрдэ.

Түмүккэ нэһилиэнньэтэн киирбит биер этиинэн биһирэбил сыанабыл турда. Инникитигэр өссө да күргүөмээх үлэни баһара хааллылар.

Н.Д. СИВЦЕВА

Былаас уонна норуот

Бу күннэргэ республика үрдүнэн нэһиликтэр баһылыктара мустан кэпсэтиллэрэ болҕомто киинигэр буолла. Хамаһатта нэһилиэтин баһылыга И.Н. Максимов уочараттаах планеркатыгар бу улахан суолталаах көрсүһүүгэ сылдыһытын туһунан билиһиннэрдэ.

Улуус, нэһилиэк баһылыктара бары Дьокуускайга мустан бырабыыталыстыбаны, Ил Дарханы кытары көрсүһүүлэрэ тохсунньу 18-20 күннэригэр үс күн устата барда. Онно барыта 445 баһылык кыттыыны ылла. Нэһилиэнньэ социальнай көмүскэллээх буоларыгар кыаммат араһаны кытта үлэни болҕомтоҕо ылары, үп көрүүтүн, ону муниципальнай тэриллиллэр миэстэтигэр көрөн быһааралларын чорботон эттилэр. Олохтоох онорон таһаарыы бородууксуйатын кэнэтии, предпринимательство-

БАҢЫЛЫКТАР СИЙИЭСТЭРИГЭР

ны сайыннарыы, сир боппуруоһугар докумуоннааһын үлэтин ситэрии, былаас уонна уопсастыба биергэ үлэлирин ситиһии, тупсарыны үлэтин салгыы ыйыты инники былаанга тураллар. Тупсарыны хайысхатыгар 650 мөл. солк көрүлүүгэ дьээн эттилэр. Ол курдук, федеральной бүддьүөттэн 200 мөл. солк уонна тупсаран оноруу үс сыллаах былаанын олоххо киллэригэ өрөспүүбүлүкэ бүддьүөттэн 450 мөл. солк. тырыллыа диэбиттэрин бары үөрэ иһитибит. Коммунальнай хаһаайыстыба салаатын модернизациялааһынга үлэ барыахтаах, ол түмүгэр коммунальнай өгө тарыыба намтыахтаах, итинтэн да атын сороктар элбэхтэр. Эдэр баһы-

лыктар Ассоциациялара туспа үлэлээтэ.

Таастаах баһылыга Федотов Евгений Станиславович саха ынахтарынан дьарыктаналларын этэн туран, бородууксуйаны батарыыга көмө көрдөөн тыл эттэ. Хатырык нэһилиэтин баһылыга Пинигин Алексей Михайлович Генеалогия уонна этнология научнай-чинчийэр институтун кытта үлэлэхэрин, 2017 сылы нэһиликтэригэр «Өбүгэ сылынан» биллэрбиттэрин туһунан иһитиннэри онордо.

Былырыын кулун тутарга V сийиэс буолбута, VI сийиэһи уочарата суох ыйытылар. Сийиэскэ улууспут баһылыга Атласов Александр Павлович уонна бары баһылыктар сырыттыбыт.

Аны күһүн муниципальнай быбардар буолаары тураллар, онно бэлэмнэни үлэтэ барыахтаах. Олохтоох салайыны уонна бырабыыталыстыба үлэтэ биер

кэлимник барытыгар сийиэс туһаайылыра, биллэн турар, олус көмөлөөхтөр уонна суолталаахтар.

М.Г. ВИНОКУРОВА

Тохсунньу 25 күнэ-устудьуон күнэ

Тохсунньу 25 күнэ — устудьуон уонна Татьяна күннэринэн биллэр. Бу күн муну көрбүт Татьяна Римская аатынан ааттаммыт. 1755 сыллаахтан ыраахтааҕы Елизавета Петровна ыйааһынан Москватааҕы университет арыллыбыт. Бастаан университет төрөөбүт күнэ курдук, онтон дойду устудьуонун бырааһынныга диэн бэлиэтэнэр этэ. 2005 сыллаахтан тохсунньу 25 күнэ Россияга «День российского студенчества» олохтоохтук бэлиэтэнэр буолбута.

Устудьуон кэмэ — эдэр саас саамай умнуллубат кэрэ түгэнэ. Бу күнү устудьуоннар бэйэлэрэ туох дии саныылларын Намнааҕы педагогической колледж уонна техникум устудьуоннарыттан ыйыталастыбыт.

НАМНААҔЫ ПЕДКОЛЛЕДЖ
Иннокентий Гоголев, II к.
(Уус Алдан):

- Бастаагы кууруска бу күнү бэлиэтээбэтэхпит. Быйыл ыйтыллыбыт тэрээһингэ үгүкүүгэ кытыннымы. Улахан бырааһыннык дии санаабаппын.

Уйгулаана Керемасова, III к.
(Чурапчы):

- Урут иллэҕим суох буолан кыттыбат этим. Бу сырыыга кыттыбын ыллым, бөлөбүнэн представление көрдөрдүбүт. Наһаа улаханга уурбаппын.

УСТУДЬУОННАРЫ ТҮМЭР КҮН

Алена Иванова, III к.
(Мэнэ Хаҥалас):

- Оскуолаҕа үөрэнэр эрдэхпинэ бу күн учууталлар араас тэрээһин ытталлара. Татьяна диэн ааттаах кыргыттары оонньоотобут. Манна бу күнү соччо бэлиэтээбэтэр эбит дии санаатым.

Савва Федоров, II к.
(Сунтаар):

- Устудьуон күнэ баарын манна кэлэн саҥа билбитим. Оскуолаҕа кылаас чаастара буолаллар этэ быһыылаах.

Евгений Ильин, IV к.
(Нам):

- Мин санаабар, бу устудьуоннары түмэр, сомозолуур бырааһыннык. Устудьуоннар бэйэлэрэ эмиз бэлиэтиир күннээх буолуохтаахтар. Оскуолаҕа сырыттапына,

устудьуоннар кэлэн көрсүһүү өнөроччулар, үөрэнээччи да буола сылдьан, бу күнү бэлиэтиир этибит.

НАМНААҔЫ ТЕХНИКУМ
Карина Романова, IV к.
(Нам):

- Устудьуоннар сынһанар, бырааһынныктыыр күннэрэ дии саныбын. Ытыллар тэрээһиннэргэ кыттыны ылааччыбын.

Роберт Петров, II к.
(Горнай):

- Биһиги, устудьуоннар, саамай күүттүүлээх кэммит буоллаҕа дии. Бу күн баары түмсэн тэрээһини ыттыбыт, кыттыбыт даҕаны.

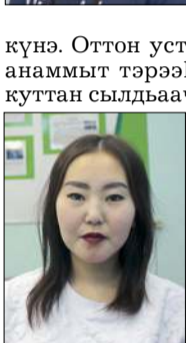
Дьулур Анисимов, II к.
(Уһээ Бүлүү):

- Устудьуоннар, Татьяна диэн ааттаах кэрэ аҥардар, үөрүүлээх-көтүүлээх күннэрэ. Ол эрэн чопчу устудьуон күнэ буоларын манна кэлэн саҥа билбитим.

Ньургуйаана Прокофьева, IV к.
(Покровская):

- Мин санаабын, бу Татьяна диэн биллэр таҥара күнэ. Оттон устудьуон күнүгэр аһаҕастык тэрээһиннэргэ уруккуттан сылдьааччыбын.

Татьяна Никulina, IV к.
(Муома):

- Тая диэн ааттаахпыттан оҕо эрдэччүтү бу күн куруук эҕэрдэлээччилэр. Оскуолаҕа эмиз бэлиэтиирбит,

араас тэрээһиннэр ытыллыааччылар. Устудьуон буолан баран, бу күн суолтата миэхэ өссө улаатта, икки бэлиэ күн курдук буолла.

А. СОЗОНОВА

Улуус депутаттарын сессиятыгар

СЫЛЫ БЮДЖЕТТЭЭХ КӨРҮСТҮБҮТ

Саҥа 2017 сыл саҥаланаары турдаҕына, ахсынньы 28 күнүгэр, «Нам уллуһа» МТ депутаттара сылы түмүктүүр XIV-с сессияларыгар мустан муниципальной тэрээһин бюджетын, уллуспут 2014-2019 сс. социальнай-экономической сайдыытын программатын, улууска общественной үлэлэри тэрийии, «Нам уллуһун ытыктыбыллаах киһитэ» бочуоттаах ааттары ингэри тустарынан боппуруостары дьүүллэстилэр уонна быһаарылары ылыммыттара.

Улууспут депутаттара быһаарыттарынан, үүммүт сылга олохтоох бюджет дохуоттаах чааһын уопсай кээмэйэ 2 501876090,0 солк., ол иһиттэн нолуоктартан уонна нолуок таһынан кириэр үптэн үөскүүр дохуот 119720970 солк., төһөрүлүбэт үп уопсай кээмэйэ 2 382 155 120 солк., о.и. СР государственной бюджетын бюджеттар икки ардыларынааҕы трансфертара 2 345 440 600 солк. буолла.

Олохтоох бюджет ороскуотун уопсай таһыма 2 506 876 090 солк., бюджет дефицитэ 5 000 000 солк. буолуохтара. Улууска

тэриллит быһаарадалааһыны бэрийэр комиссия салайааччыта «Нам уллуһун ытыктыбыллаах киһитэ» диэн бочуоттаах ааты ингэрэр туһунан Бөтүн уонна Партизан нэһиликтэригэр кирибит көрдөһүүлэри комиссияҕа көрбүттэрин уонна быһаарадалааһыны түһэриллит М.Ф. Кугдановка, Д.К. Прядезникова уонна К.А. Николаева бочуоттаах ааты ингэрэр сөбүн туһунан иһитиннэрини онорбут.

Депутаттар боппуруоһу сииһии дьүүллэһэн, ырытан баран «Нам уллуһун ытыктыбыллаах киһитэ» диэн бочуоттаах ааты Кугданов Михаил Федоровичка (18.06.1940 с.т., үлэ ветерана, Бөтүн нэһилигин бочуоттаах гражданина), Прядезникова Дарья Константиновна (23.01.1945 с.т., үлэ ветерана, Бөтүн нэһилигин бочуоттаах гражданина) уонна Николаева Клара Афанасьевна (29.08.1935 с.т., үлэ, тыыл ветерана, Партизан нэһилигин бочуоттаах гражданина) ингэрэргэ диэн быһаарыы ылыммыттара.

И. ИВАНОВ

Сир — гектар сокуона

ТЫМНЫЫБЫТ МЭҔЭЙДИЭ ДУО?

«Кыым» хаһыат 19.01.2017 с. нүөмэригэр «Гектар уларытыылар» диэн ыстатыйа табыста. Корреспондент Нина Герасимова «Сир» республикатааҕы хамсааһын хос председателэ Матрена Ядрихискайны кытта кэпсэпит. Бал барыта «Кыым» сурппата буолуо, ол иһин аахпыһын сийдэлээн өйдөөтөххө манньк эбит: Ил Дархан элбэх дьон түөлбөлөөн олоһор сирдэрин түгэтиккэ ыһыппат инниттэн, 2016 с. бэс ыйын 10 күнүгэр 555-№дээх республикаҕа бэриллэбэт сирдэри чопчулуур уураах таһаарбыт. Куорат, улуус кииннэрин сирдэрин түгэтигэ киллэрбэт гына, билгин ол уураах күүһүн сүгэрбит, онон куорат, улуус кииннэрэ үллэһиккэ барар кыахтаналлар. Уһук Илин сайдыытын министэр А. Галушка анал дакылаатыгар эппит. Онно этиллэринэн 2030 сылга диэри 800 тыһ. киһи кэлиэн сөп, онтон ахсынньытааҕы ыйытыкка 10 мөлүйүөн киһи көһөн кэлиэн баҕарар үһү. Босхо гектары ылан көһөн кэлэр киһиэхэ 250 тыһ. солк. биэриэхпит, 35 араас көмөнү оноруохпут диэн эрэн-

нэрэллэр. Ити саха дьонугар бэриллэбэт, көһөн кэлээччилэргэ үһү. 2030 сылга диэри Уһук Илингэ 500 кытай тэрилтэтин тэрийэбит диэн кэпсэти баар, онтон 100 тэрилтэ Саха сиргэр кэлэрэ чуолкай. Юрий Трутнев Кытай уонна Арасыйыа Уһук Илин уонна Кытай Хотугулуу Илин сайдыыларыгар комиссия салайааччыта буолла. Билигин үһүс түһүмэх бу олунньу ыйтан кэллэ. Манньк ыксаллаах кэмгэ хамсааһын суоһун кэриэтэ диэтиллэр. Аны ирбэт тон сокуонун онорон, ылыннарар, сир үллэрини тохтоотро үлэлэһэ сылдьабыт диэн общественной түмсүүлэр этэллэр эбит. Онон «Босхо гектар» сокуоннара уларыта турууларын булан ааһын, ирбэх тонноох, 8 ый буудулан тымныылаах дойдубут элбэх киһини уйуо суоҕа, босхо гектары ылыттар сокуонна көрүүлэр бары үлэнэн дьарыктанар бырааптаахтар үһү. Быйыл 200 тыһ. киһи арай көһөн кэллин, тута уларытабыт, ону өйдөөн!

К. ЕРЕМЕЕВ

бьектарытан сылдьар оҕолор үлэлэрэ кэтэхтэн көрүлүннүлэр. Суол-иис куһаҥан буолан, конференция регионнааҕы этааба ытыллыбата. Экспертнэй комиссия быһаарытынан, улууска 1 миэстэни ылбыт үлэлэр үргүлдьү республикаҕа рекомендацияламмыттара. Маны таһынан президент иһинээҕи «Барыбары» фонд бэйэтэ тус ааттаан ыһырыт оҕолору кытыннылар.

назия биэс, ХСФЛ икки, Хатын Арыы биир, Бөтүн оскуолалара икки призердаахтар. Маны таһынан 3 оҕо улустааҕы гимназияттан, 1 оҕо ХСФЛ-н Россиятааҕы конференцияларга кыттар быраап ыллылар. Ол курдук, Бөтүн оскуолатын үөрэнээччитэ Афанасьев Георгий, улустааҕы гимназияттан Сыромятников Андрей, Новгородов Арсений, Гаврильев Тимур, ХСФЛ-н Егорова Ася, Хатын Арыыттан Доромонов Валерий, Тарабукина Санааһа 1 №-дээх

Үөрэх зйгэтигэр

Тохсунну 8-11 күннэригэр В.П. Ларионов аатынан XXI «Шаг в будущее — Инникигэ хардыы» эдэр чинчийээччилэр научнай конференциялара Дьокуускай куоракка ХИФУ естественнэй наукалар факультеттарыгар буолан ааста.

Конференция туһунан Намнааҕы үөрэх управлениетын ураты дьобурдаах оҕолору кытта үлэлиир салаа сүрүн специалиһа Дьяконова Мария Петровна

ӨЙ КҮРЭБЭР БЭЛЭМНЭНЭЛЛЭР

кытта кэпсэтибит.

- Мария Петровна, быйылгы конференция туох уратылаах барда?

- Уратыта элбэх. Ол курдук, конференция биир сүрүн сыалынан 2018 с. Дьокуускай куоракка ытыллыахтаах «Юность Азии» аан дойдутааҕы өй оонньууларыгар бэлэмнэни этаабын быһыытынан барбытынан, дакылааттар английскай тылыннан көмүскэннилэр. Ыраах сытар, куһаҥан суоллаах-иистээх оскуолалар, регионнааҕы этаапка ыалдьан эбэтэр кыайан айданан кэлбэтэх уонна Уһук Илинни федеральной уокурук атын су-

- Быйыл лауреаттар уонна призердар конференция 2-с түһүмэҕэр үлэлэрин английскайды тылыннан көмүскүүллэр ирдэннэ. Чинчийиллэр баар кыһалҕаны быһаарыыга туох эрэ саҥаны киллэриэхтээхтэр, темалар үлэ сыалыгар-соруугар сөп түбөһиэхтээхтэр, туттуллубут литература чопчу ыйыллыахтаах, чинчийи методикалара сөптөөхтүк туһаныллыбыт, наука үлэһиттэрэ салайыт буолуохтаахтар.

- Ханньк оскуолалар ордук үчүгэйдик кытыннылар?

- 1 Хомустаах биир, Нам 1 №-дээх икки, улустааҕы гим-

Нам, Бөтүнтэн Марков Алексей Москватааҕы НПК-а; ХСФЛ-н Попова Арчылаана Новосибирскайдааҕы НПК-а; 1 Хомустаахтан Избекова Анастасия, 1 №-дээх Нам ОО-н Новгородова Лидия Санкт-Петербургдааҕы НПК-а; ХСФЛ-н Шелковникова Ольга Ярославль куорат НПК-р кыттар чиескэ тигистилэр. Кыайыылаахтар кулун тутарга Россия таһымыгар кытталлар.

Хамаанданан 0,2 баалынан хаалан, уопсай түмүккэ 4-с миэстэ, «Лена» үөрэх уокуругар 1м. ылыбыт.

Кэпсэттэ: Анастасия КОРЯКИНА

**Улуу Октябрьскай
социалистическай
революция 100 сыла**

Саха сиригэр, Казахстанга, Киргизияҕа — Советскай былааһы олохтоонун уонна бөҕөргөтүү сылларын умнуллубат историятыгар албан аата суруллубут, биллиилээх партийнай государственнай деятель, саха нуруотун аатырбыт уола, биниги биир дойдутаахпыт **Максим Кирович Аммосов** буолар.

М.К. Аммосов 1897 сыллаахха ахсынньы 23 күнүгэр Нам улуунугар Хатырык нэһилиэгэр Аччыгый Арыы дьон сиргэ дьадаҥы саха кэргэнигэр төрөөбүтэ. Дьокуускайдаагы учуутал семинариятыгар үөрэнэ сылдьар кэмигэр Саха сиригэр сыылкаҕа олохтоонун уулуучулаах большевиктар Г.К. Орджоникидзе, Г.И. Петровскай, Е.М. Ярославскай салалталарынан ытыллар кистэлэн революционнай үлэҕэ 1916 сыллаахтан тардыллан марксизм-ленинизм идеяларыгар иитиллэн революционер-большевик буолбута.

1917 сыллаахтан РСДРП чилиэнэ. Учулчулаах партийнай государственнай деятель М.К. Аммосов төрөөбүт Намын улуунугар Советскай былааһы олохтоонунна уонна бөҕөргөтүүгэ улуунун үлэһит дьонун ортотугар элбэхтик сибээстэһэн улахан тэрийэр уонна пропагандистскай үлэни ыыппыта.

**1 ХОМУСТААХ ХАРА
ҮЛЭҤИТТЭРИН СОЮБА**

1917 сыллаах саас Дьокуус-

НАМҢА СЭБИЭТ БЫЛААҤЫН ОЛОХТООҤУН

кай губерниятын партийнай тэрилтэтин соруудаҕынан М.К. Аммосов төрөөбүт Намыгар тахсар уонна улуус дьадаҥы хамначчыт дьонугар революция буолбутун, ыраахтааҕы уулуллубутун, демократическай көнүл олохтоммутун билиһиннэрэн туран революционнай, пропагандистскай үлэни ыыппыта.

Ити үлэ быһаччы түмүгүнэн ыам ыйыгар 1917 с. 1 Хомустаах нэһилиэгэр «Хара үлэһиттэр Союзтара» тэриллэр.

Союз председателинэн Е.Е. Эверстов, солбуйааччынан Ф.Ф. Оконешников, суруксутунан Р.Ф. Находкин быыбарданаллар. Ф. Оконешников, Р. Находкин — Дьокуускай уобалас бааһынайдарын бастакы съездин делегаттара. Съездкэ Г.И. Петровскай, Г.К. Орджоникидзе, Е.М. Ярославскай актыыбынай кыттыыны ылыбытара. Ф. Оконешников, Р. Находкин съезд кэмигэр Г. Петровскай, Е.М. Ярославскайы көрсөннөр сүбэни-ыйыыны ылааллар.

Бэс ыйын 4 күнүгэр 1917 с. союз 90 киһилээх үлэһиттэрин муньабынан ылыллыбыт уураахха этиллэрэ: «Үлэ күнүн 8 чааһынан ааҕарга уонна хонуу үлэтин былдыһыктаах күннэригэр үлэ чааһын таһынан үлэлэммит үлэҕэ балтараа төгүлүнэн төлөтөргө».

Баайдар үлэһиттэргэ эбилик хамнастарын төлүүртэн akkaастаммыттарын иһин бэс ыйыгар Никольскайга уонна 1 Хомустаахха хамначчыттар, дьадаҥылар революционнай ырыаны ыллы-ыллы хаамсыбыттарга, 90 киһи сайынҥы от үлэтиттэн akkaастаналларын биллэрбиттэргэ. Бу стачка этэ. Бу сурах тутта Нам улуунун нэһилиэгэтин тилийэ көшпүтэ. Онтон ыла баайдар эбии хамнаһы төлүүр буолбуттара.

Хара үлэһиттэр союзтара кулактары, тойоттору улаханньк дьиксиннэрбитэ, үлэһиттэр кылааскабай өйдөрүн-санааларын уһугуннарбыта.

1918 с. от ыйын 2 күнүгэр Хомустаах нэһилиэгин «Хара үлэһиттэрин союһун» муньаҕа Саха сиригэр Советскай былаас олохтоонугар үлэһит нэһилиэннэ үөрүүтүн биллэрэн рабочайдар, саллааттар уонна бааһынайдар депутаттарын сэбиэттэргэ ити эфэрдэни ыыппыта.

РЕВКОМНАРЫ ТЭРИЙИИ

1919 сыл ахсынньы 15 күнэ буолар түүнүгэр кистэлэн большевистскай тэриитэ салалтатынан Дьокуускай куоракка саллааттар, үлэһиттэр онорбут бастаанналарын түмүгэр Колчак былааһа эстибитэ, Советскай былаас чөлүгэр түспүтэ. Итини Нам волоһын үлэһиттэргэ үөрүүнэн

көрсүбүттэргэ.

1920 сыл олунньуга-муус устарга волревком уонна нэһилиэк ревкомнара быыбардаммыттара. 24 нэһилиэктэр ревкомнарыгар 100-кэ киһи талыллыбыта. Муус устар 22-27 күннэригэр Нам волоһын съезһэ 7 киһиттэн састааптаах Волревкому талыта. Волревком председателинэн Нам оскуолатын учуутала Г.И. Эверстов талыллыбыта.

Сири үллэрии класснай систематын суох оноруу туһу-

нан боппуроска съезд «Быйыл сайын нэһилиэктэргэ сири көрүүнү, 1922 сыл тохсунньу 1 күнүгэр диэри бары сирдэр үлэһиттэрин биер сүрүннээн павовой системанан ыытарга» дьин уураах ылыммыта. Ити уураах быйыгынан баайдар сирдэрин кээмэйэ аччаабыта, оттон дьадаҥылар, орто бааһынайдар сирдэр кэҥээбитэ.

1920 сыл сэттиннэ 16 күнүгэр Намга нэһилиэк ревкомнарын съезһигэр М.К. Аммосов дакылаатыгар эпитин курдук, Саха сирин үрдүнэн ас-үөл өттүнэн балаһыанньа олус куһаҕана. Ити ыар балаһыанньаттан сиэтэрэн, олохтоммут продрозверстканы толорууну, кыһалҕалаах дьадаҥылары аһынан-үөлүнэн хааччыйыны бастакы учуурааттаах соруунан ааҕан уураах ылыммытара.

Олохтоммут продрозверстканы толоруу ордор бурдуктаах, элбэх сүөһүлээх кулаактарга, тойотторго сүктэриллибитэ. Оскуолаһы дьиннээхтик уларыта тутуу саҕаламмыта. Нам оскуолатын перьвэй ступеннаах трудоһый советскай оскуолаҕа уларытан тэриллибитэ, онно 133 ычат үөрэммитэ.

1921 сыл олунньу 12 күнүгэр нэһилиэк ревкомнарын съезһэ волость революционнай комитетын саҕа дьэтиин тутарга уураах таһаарбыта. Волревком дьээтэ биэс ый иһинэн тутулан үлэҕэ кирибитэ.

**Намнаағы музей
матырһыйааларыттан**

Ленинград блокадатын төлөрүтүү 73 сыла

лар самолеттара өлүү-алдыаты бомбатын сүөкүү куоралпытыгар ааһалара олус абалаах, ырахан буолара. Бинигини сүгүн үлэлэппэккэ самолеттан пулеметунан ытыалаан, бомбалаан дьон хаанын тоҕолоро.

Балаҕан ыйыгар бары куоракка кирибиппит. Өстөөх төгүрүктээһинигэр олохтоонун. Куоралпыт киһи билбэт ына үлтүрүйбүтэ. Өстөөхтөр күннэри-түүннэри араас калибрдаах бомбаларынан, снарядтарынан тибириилэрэ күүһүрэн испитэ. Биниги бинтиэпкэ сүгүһүрдээх сылдьан баррикада оноруутугар туруммуһпун. Үрдүк үөрэх заведениеларыгар байыаннай дьыала уруога ытылларга олус туһалаабыта. Кыргызтар бинтиэпкэни түргэнник өһүлэрбит уонна иитэрбит, ручной пулемету туһанары үчүгэйдик билэрбит. Сэрии иннинэ тиригэ баран сыал ытарга

тору өйүн сүтэрэн төрөһүттэрин ыгыра сытан бинигиттэн букатыннаахтык арахсыбыта...». 1943 сыл тохсунньу 18 күнүгэр блокада ытарчата төлөрүтүллүбүтэ эрээри, өстөөх куораты син-биер ытыалыыра, бомбалыыра.

1944 сыл тохсунньу 14 күнүгэр Ленинградскай, Волховскай уонна II Прибалтийскай фронтар кимэн кириилэрин түмүгэр тохсунньу 27 күнүгэр Ленинград блокадата бүтэһиктээхтик үрэллибитэ. Ити сыл кулун тутарыгар өстөөх Ленинградтан 220-280 биэрэстэлээх сиргэ үүрүллүбүтэ.

Блокаданы тоҕо көтүү биниги дойдубут нуруоттарын добордоһууларын, советскай общество моральнай-политическай өтгүнэн биер ыгыл буолар улуу күүстээгин көрдөрбүтэ. Хорсун быһыыларын иһин 22 тыһ. тахса буйун уордана-

да умнуллоу суоҕа.

Ленинград көмүскэлигэр, куораты блокадаттан төлөрүтүүгэ

БУЛГУРУЙБАТ МОДУН САНАА

Сэрии саҕаланыаһыттан Кыһыл Аармыйа байыастара төһө да хорсундук сэриилэһэ, утарылаһа сатаабыттары үрдүнэн, фашистскай Германия сэриилэрэ фронт былаһын туһары кимэн кириэн испиттэргэ. 1941 сыл күһүнүгэр балаҕан ыйын 8 күнүгэр өстөөхтөр Улуу Октябрьскай Социалистическай Революция бинигин — Ленинград куораты төгүрүйбүттэргэ. Куорат олохтоохторо Кыһыл Аармыйа байыастарын кытта 872 күннээх блокадаҕа олохтоолор, куораты өстөөххө туран биэрбэт туһугар өлөрү-тиллэри, тоҕору-хатары аахсыбака сорунуулаах турунууларын, модун санааларынан, хорсун быһыыларынан өстөөх аһыах хонугунан куораты күл-көмөр онорор, күн сириттэн симэлитэр уодаһынаах былаанын тохпунтара.

Ленинград «Олох суола» дьин ааттаммыт Ладога күөлүнэн эрэ Ийэ дойдубут киһини кытта сибээстээҕэ. Ол да күннэри-түүннэри буомбалана, артиллериянан ытылла турар этэ. Бу сулуунан олус эрэйинэн, кутталынан дьону (бааһырыттары, оҕолору, кырдыаастары), араас таһааһы таһалларга. Бу суолунан куоракка наадалаах ас-танас, оттук бэрт кыра

бырыһыана киллэриллэрэ. Ол түмүгэр блокада бастакы сылыгар тонуу-хатыы, аччыктааһын саҕаламмыта. Элбэх киһи хорҕуйан өлбүтэ. Олор истэригэр Саха сириттэн үөрэнэ сылдьар 7 устудьуона. Биниги улуспуттан — Татьяна Матвеевна Монастырева.

Оччотооҕу быһылааны Ленинградтаағы А.Н. Островскай аатынан театральнай институтка үөрэммит Татьяна Кондратьевна Ядрихинская бу курдук кэпсиир: «Бары ханна да барбакка куорат көмүскэлигэр хааларга быһаарыммыспыт.

Сэрии маҕнайгы күннэри-тэн, үөрэх, олох кыһатынан буолан ыйыргыһа олохтоон Ленинградты фашистар самолеттара бомбалаабытынан барбыттара. Онон студеннар артиллериялар турар умуһахтары хаһа паркарарга, куорат таһыгар тахсыбыспыт. Бомбаттан алдыаммыт-кээһэммит дьэилэр кирииччэлэрин чөмөхтүүрбүт, бааһырыттарга көмөлөһөрбүт.

От ыйын 8-9 күннэри-тэн куорат олохтоохторун кытары окуопалары уонна траншеялары хаһыга икки ый устата холооно суох ырахан үлэҕэ туруммуһпун. Сарсыарда 5 чаастан түүн 10-11 чааска диэри үлэлиирбит.

Фашистар уонунан ааһыл-

үөрэнэрбит. Медицинскэй сиестарэлэр алта ыйдаах курстарын программатынан үөрэнэн, куорат балыһаларыгар практикаламмыспыт. Онон госпиталларга тийэн дьуһурунайдырбыт, ыраханньк бааһырыттарга хааммытын биэрэрбит.

Ити курдук үлэлэһэ сырытаһытына дьүөгөм Таяна Монастырева олох сытан хаалбыта. Алтынны бүтүүтүгэр килиэппит нуормата биэс төгүл аччатыллыбыта.

Ахсынньы ыйга хорҕуйуу илиитэ хам ылан барбыта. Өлүү килиэппит сыһын ууга суурайан иһэрбит. Уу баһа сэтгээхсыа буолан бэйэ-бэйэбитигэр өйөһөн сылдьар буолбуппун. Уу да эрэйинэн кестөрө. Өлөн эрэр доһотторбут уу көрдөөн муннаалларга. Мун саатар ону быспат туһугар дьулуһарбыт.

Дьүөгөм өлүүн аһай иннинэ биригэ үөрэммит табаарыстарбытын, учууталларбытын, дойдубутун уутун-маһын барытын ахтыспыспыт. Онтон оскуолаһаҕы ырыаларытыттан кинигэйэн ыллаабыспыт уонна дойдубутун аһынаһытына, хоспут оворуттан кистээн, сыллыыр били буорбутун ылан Таяна иэдэһигэр таһайтарбыта. Онон сирэйэ сырдаан, өһөн эрэр хараҕа чаһылыан ылбыта. Со-

рынан уонна мэтээллэринэн наһарадалааммыттарга, сорохторго Советскай Союз Геройун үрдүк аата ингериллибитэ.

Ленинград туһаайытынан кыргыһыы, куораты көмүскээһин Аҕа дойду Улуу сэриитин хаамытыгар олус улахан политическай, байыаннай-стратегическай суолталааҕа.

Фашистар манна элбэх байыаннай техникаларга, дивизияларга тохтотуллубута. Өстөөх элбэх сүтүү көрсүбүтэ, күүһуоҕа өһүллүбүтэ. Ленинградты кыайан ылбакка фашистар сүрүн хайысхаларга күүһү түмэр, стратегическай кимэн кириилэри онорор былааннара тохтубута.

1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр блокадалааммыт Ленинградты көмүскээччилэр туохха да холобура суох хорсун быһыыны, тулууру, Ийэ дойдуга бэриниилээх буолууну көрдөрбүттэрин иһин 1965 сыл ыам ыйын 8 күнүгэр ССРС Верховнай Советын Президиума Ленинград куоракка «Геройкуорат» аатын ингерэр туһунан Бйааһы таһаарбыта.

Ленинград олохтоохторун уонна биниги Кыһыл армиябит оччотооҕу хорсун быһыыларга, Ийэ дойдубутун көмүскээһингэ киллэрбит сүдү үтүөлэрэ хаһан

Саха сириттэн үс сүүсчэкэ киһи кыттыыны ылбыта биллэр. Кинилэртэн биниги улуспутугар билигин «Блокадалааммыт Ленинград олохтооҕо», В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылынан «Үлэҕэ Килбиэтин иһин», «Үлэ ветерана» мэтээллэр кавалердара, үлэ, сэрии ветерана Эльви Давыдовна Ушницкая эрэ баар.

Бытык кырдыаһыт билигин 78 сааһыгар сылдьар. Кини 3 саастааҕар аҕа Ленинградты көмүскүү сылдьан кыргыһы хонугутугар охтубут. 1942 сыллаахха кинини ийэтин, эбэтин, быраатын кытта Булуҥна көһөрбүттэр. Эльви Давыдовна итинэн ыла Саха сиригэр үөрэммит, улааппыт. 1959 с. Дьокуускайдаағы медуцильшени бүтэрэн Орто Халымаҕа фельдшеринэн ананан үлэлээбит. Биниги улуспут Хамаҕаттагыгар Ушницкайдар 1973 с. көһөн кэлбиттэр. Манна Эльви Давыдовна ФАП сэбиэдиссэйинэн, акушерфельдшеринэн бочуоттаах сынныаланна барыар диэри үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Ушницкайдар — олус иллээх дьэи кэргэн. Кинилэр 4 оҕолоохтор, 5 сиэннээхтэр, 2 хос сиэннээхтэр.

И. ИВАНОВ

10 ноября 1917 года постановлением Совета Народных Комиссаров РСФСР была создана Рабочая милиция.

У истоков создания отрядов рабочей милиции в Намском районе в октябре 1919 года стояли первые милиционеры, это: Г.И. Эверстов, И.Ф. Решетников, Ф.И. Евстафьев, П.М. Шапошников, А.П. Егоров, Е.Д. Ядрихинский и другие.

Под эгидой празднования в 2017 году столетия со дня образования милиции, отдел внутренних дел по Намскому району в

районной газете в рубрике «Куй-ах» начинает публикации с воспоминаниями о наших ветеранах милиции, которые посвятили свою жизнь борьбе с преступностью, обеспечению безопасности граждан и охране общественного порядка. Вспомним их имена, это М.Я. Степанов, Р.А. Платонов, С.Д. Соловьев, Д.Е. Тусаков, Н.Л. Мохначевский, А.С. Иванов, М.М. Павлов, Н.И. Юмшанов, П.Е. Атласов, Д.П. Егоров, Г.П. Черногоградский, А.Д. Дьячковский, И.И. Обутов и многие другие. Они добросовестно работали, имели семьи, воспитывали детей, актив-

но участвовали в общественной жизни нашего района. В настоящее время в Намском улусе проживают их дети, внуки и правнуки, многие из них продолжают милицмейские традиции, работают в органах внутренних дел Республики.

Поздравляем всех ветеранов, сотрудников органов внутренних дел, их родных и близких с приближающимся юбилеем создания Советской милиции.

М.М. ПАВЛОВ, председатель Совета ветеранов ОВД по Намскому району, полковник внутренней службы в отставке

Степанов Михаил Яковлевич 1910 с. сэтінньи ый 18 күнүгэр Нам улдуһун Хамаҕатта нэһилигэһэр Степанов Яков Павлович (аҕата), Степанова Анастасия Спиридоновна (ийэтэ) дьиз кэргэнгэ төрөөбүтэ. Ийэтэ, аҕата эрдэ өлөннөр, 5 сааһыгар тулаһаа хаалан, икки хараһынан көрбөт эбэттигэр Степанова Феврония Спиридоновна көрүүтүгэр хаалбыт. Эбэтэ өлбүтүн кэннэ уруута Степанов Константин Леонтьевич иитэ ылар. 1921 с. үрүнгэр хомунуус Степанов К.Л. Намга (Куонда Кириэс) тутан ытан өлөрбүттэр. Онон кинини аймаҕа Шапошников Иннокентий Кишириянович ылан иитэн улаатыннарбыт.

1927 с. Нам оскуолатын 6-с кылааһыгар үөрэнэ сырыттарына, Горнай Мытааһынан Намна үрүнгэр инһэллэрин туһунан сурах иһиллибит. Ону көрсөргө Георгий Попов 70 киһилээх дружинаны хомуйарын истэн, Михаил онно көрдөһөн дружинаҕа кириэн, Никольскайдаағы кыргыһыга кыттыбыт. Онон кыһыллар кыайаннар, кинилэри Н.Я. Строд стройдатан баран, кыайынан ээрдэлээбитэ үһү.

Ити сыл кини комсомолга кириэр, ячейка секретарынан талыллан үлэлиир. Ол саҕана комсомоллар үөрэнэ-үөрэнэ культурнай-сырдатар үлэҕэ көмөлөһөллөрө. Ол курдук, учууталларыгар улахан дьону үөрэхтээһингэ (ликбез), хаартылааһын, арыгылааһын утары охсуһууга, артыаллары тэрийиңгэ, сир үлэриитигэр көмөлөһөллөрө үһү.

лок нуорматын толорор. Ытыга куоталаһыларга кыттан кыайан элбэх наҕараадалардаах. Ыччаты спорка уһуйууга, үөрэтигэ актыыбынайдык кыттарын иһин «Лучший физкультурник Советского Союза» диэн значоктаах, грамоталаах. Курсаннар байыаннай-политической иитилэрин ударнига буолар. Ахсынньы ый 1934 с. ВКП(б) обкомун рекомендациятын милицияҕа үлэҕэ кириэр.

1934-1935 сс. Дьокуускай ведомственной милициятыгар магнай взводка, онтон дивизияҕа политруктуур.

1935 с. ФЗО-ға үлэлии сылдьар Шадрина Анастасия Дмитриевнаны кэргэн ылар.

1935 сыл атырдык ыйыгар Күһүүргэ милиция начальнигынан ыыталлар. Күһүүргэ дьиз суох буолан, туох да хайыта суох ампаарга олохтообуттар.

киһи аччыктаан өллө. Өлүүнү тохтотор туһугар бурдугу дьонно түңгүтүөххэ наада», — диэн эппит. Ону 2 дуу, 3 дуу хонон баран, үлэлии олордубуна, «За антисоветскую агитацию» диэн кэлэн тутан Дьокуускайга илдьибиттэр. Онон барарыгар ийэбэр: «Миигин куоракка ыңырдылар, онон теһе өр буоларым биллибэт», — диэбит. Онон туох баар ыспырапкаларын илдьэн, көрдөрөн босхоломмут. Кинини Сунтаарга ыппакка Дьокуускайдаағы УМ МВД оперативнай отделыгар оперуполномоченнай-

нигын солбуйааччыга буолара). Ол саҕана Өймөкөөнгө эрэ диэри сөмөлүөт сылдьара, онтон Муомаҕа диэри 7 табаны наймылаһан, кибииккэҕэ олорон айаннаан, Муомаҕа 1949 с. муус устар ыйга тийибиппит.

Михаил Яковлевич 1955-58 сс. Верхоянскай Эһэ Хайатаағы РО МВД начальнигынан ананан үлэлиир. Тоҕо дьиз кэргэни илдьэ барбатаһын кэлин 13.01.2011 с. «Кыым» хаһыакка Илья Колосов «Эһэ Хайа лааһырын номоҕо» диэн ыстатыйатын ааһан баран, дьиз өйдөөбүтүм. Онон буолбут

ыбынайдык кыттар. Ол курдук:

- оройуоннаағы административнай комиссия чилиэнэ;
- райсовет исполкомугар табаарысты суут председателэ;
- РайПО лавочнай комиссиятын председателэ;
- паводкавай комиссия чилиэнэ;
- дьону олодор дьизэнэн хаачыйы, тутууга сири быһан биэри комиссиятын чилиэнэ;
- быыбары тэрийиңгэ, ытыгыга;
- оттоһун кэмигэр агитатору-

КИЛБИЭННЭЭХ МИЛИЦИОНЕР

1929 с. улуус партиянай ячейкатын салалтатынан, комсомоллар 7 дыаданы, 2 орто хаһаайыстыбалары холбоон, үрүңгэри утары сэрйигэ өлбүт комсомолец «Соттой» аатынан артыалы тэрийэн, онно үлэлии-үлэлии үөрэммиттэр.

1930 с. улуус партиянай ячейкатын көбүлээһининэн, Хамаҕатта комсомольскай ячейкатыгар үлэлиир К.А. Степанов, И.М. Макаров, М.Я. Степанов буолан сүбэлэһэн баран, артыалларын улаатыннар «Соттой коммуна» диэн ааттабыттар. Онон 40 хаһаайыстыба кирибит. Ол дьыл үчүгэй көрдөрүүнү ситиһэн, коллективнай үлэ үчүгэин дакаастаан, саҕа артыаллар тэриллилэрин көбүлээбиттэр.

1930 с. Михаил Яковлевич Намнаағы ШКМ (Школа крестьянской молодежи) 7-с кылааһын бүтэрэн, улуус комсомолун комитетыгар үөрэххэ направление ыла кэлбитин: «Быйыл Таастаахха саҕа оскуола аһыллар, онон баран учууталлаа, эһиил үөрэххэ ытыахпыт», — диэбиттэр. Инньэ гынан, онон баран учууталлаабыт. Саҕа оскуола тутулан бүтэ илик буолан, чаһынай дьизэ (кэлин маһаһын буолбут) үрдүгэр олорон 34 оҕону, 40 улахан дьону үөрэппит. Онон Михаил Яковлевич Таастаах оскуолатын магнаһы учуутала буолар. 1931 с. Иванов Василий Федорович биригэдирирдээх элбэх үчүгэй уустар туппут улахан саҕа оскуолаһа бүтэн үлэҕэ кирибит.

1931 с. М.Я. Степанов райком комсомолун рекомендациятын Дьокуускайдаағы Национальнай Байыаннай оскуолаҕа кириэн, үөрэнэн 1932 с. ахсынньы ыйыгар бүтэрэн баран, 1934 с. диэри хаалан, старшай суруксутунан үлэҕэ кирибит.

Ити сыл ВКП(б) кэккэтигэр кириэр. Итиннэ сулууспалыыр кэмигэр Ворошиловскай стре-

Ону ис өттүттэн кэргэнинээн хас да хос хаһыатынан сыбаан баран, кыһынын хаары уулаан сыбаабыттар. Охотторо тимир охот буолан, түһүн баальнайга суулана сытар кыһыл оҕолоро тоҕорун, тыһыңгар кырыаран хааларын хооньуларыгар уган сылытталла үһү. Иккис оҕотугар бириэмэннэй кэргэнэ уолунаан тымныыттан сүһүрэн ыалдьаннар, 1937 с. Дьокуускайга төннөн кэлэн Дьокуускайдаағы РОМ УМ НКВД-га начальнигытыр. Манна Анастасия Дмитриевна иккис оҕотун оҕолонор.

1938 сыл муус устарга Сунтаар оройуонугар милиция начальнигынан ыыталлар. Онон өссө икки оҕололор.

1941 с. икки төгүл военкомга бэбиэскэ тутан, хаһан атынан Сунтаартан айаннаан кэлиэр диэри чугастааһылары хомуйан ытан кэбиһэллэр эбит, инньэ гынан кинини төттөрү төһүннэрэллэрэ үһү. Ол саҕана Сунтаартан Дьокуускайга диэри үчүгэй атынан нэдиэлэ айанныыра үһү.

1941-1942 сс. Сунтаардаағы РОМ УМ НКВД-га оперуполномоченнайдыр.

1941-1942 сс. Сунтаарга улахан кураан сыллар буоланнар дьон сутаан, аччыктаан, ыран өлүүлэрэ тахсыбыт. Бөһүөлккэ субу-субу «байыаннай тревога» сигналын биэрэллэрэ. Оччоҕо олохтоохтор түһүктэрин хара таһаһынан сабаллара, таһырдыа тахсаллара буоллара. Уулуссаҕа охтон өлбүт дьону «байыаннай тревога» биллэрилиннэһинэ, ол кэмгэ милициялар аттаах тэлиэһэнэн, сыарҕанан хомуйан уопсай дьаамаҕа көмөллөрө үһү. Өлүктэри хомуйан баран, медиктэри ыңыран өлбүт биричиинэлэрин быһаартаран, ыспырапка ылааллара үһү.

Михаил Яковлевич райком пленумун мунһаар: «Бскылаакка бурдук баарын үрдүнэн, дьонго тарҕаппакка бачча

ынан үлэҕэ ылбыттар. Онон ийэм 4 оҕотунан Сунтаарга сэрйи бүтүөр диэри соҕотобун хаалбыт. Бэйэтэ оттор маһын кэрдинэн, уолунаан эрбээн, хайытан оттунан дыһанан олорбут. Ийэм детсадка үлэлиир буолан, онон икки кыһынын уочаратынан сырытыннар аһатан, кыра 1942 с. төрөөбүт кыһынын дыһаһылаҕа биэрэн өрүһүмүт. Аҕам хара килиэбин мунһан, кыһын тон килиэби дьонунан ытытарын тутан үөрэрбитин өйдүүбүн.

Урукку милиция үлэһиттэрэ, ханна да сырыттыннар (уопускаҕа да, отоннуу да) формаларын кэтэн сылдьаллара ирдэнэрэ. Онон уопускаҕа да, атын оройуонга сырыттахтарына да, уулуссаҕа дьон көмө көрдөөтөрүнэ көмөлөһөллөрө үһү. Милиция дуоһунаһын үлэтин толороллоро үһү.

1942-45 сылларга старшай инспекторынан САССР ОАГС УМ МВД үлэлээбит.

Сэрйи бүһүт сайыныгар, 1945 с., биһиги борохуотунан Сунтаартан айаннаан кэбиһиптигэр, аҕабыт биэрэккэ кириэн көрсүбүтэ. Намна барарга массына көстүбөккэ, тыы икки өттүгэр, тимирбэтин диэн, бэрэбиһэлэри баайан баран, таһаҕаспытын тизэнэн, бары онно олорон Намна, аара моһуоһуран нэдиэлэ устата айаннаан тийибиппит.

Намна аҕабыт 1945-47 сс. Намнаағы РайЗАГС-ка инспекторынан үлэлээбитэ.

1947 с. атырдык ыйыттан 1948 с. сэтінньитигэр диэри ВРИД САССР ОАГС УМ МВД начальнигынан үлэлиир. Ол сыл Москваҕа ыңырбыттарыгар баран төһүүтүгэр сөмөлүөт авариятыгар түбэспитэ.

1948 с. сэтінньититтэн 1955 с. алтынньы ыйыгар диэри Муома РО МВД солбуйааччы начальнигынан баран үлэлиир (ол саҕана МВД начальнига МГБ началь-

түбэлттэн начальниктара байыаннай трибуналга түбэһэрин билэн, ытынан кэбиспит үһү. Кини оннугар мин аҕабын ыппыттар эбит.

Муус устар ый 1959 с. майор званиелаах, үлэтин ыстааһынан пенсияҕа тахсан, дойдутугар Намна кэлбитэ. Намна олордубуна хаста да хаайыттан тахсыбыт дьоннор (нууччалар) ирдэһэн кэлэн соһуталлара. Үөрэнкөтөн, кэпсэтэн-ипсэтэн, аһаан, хонон бараллара.

Биридэ ийэм урууларын оҕотун илдьэ Дьокуускайга кириэн уулуссанан баран истэхтэринэ, икки үрдүк барайы нууччалар ийэбин санниттан таптайан тохтогон соһупттар: «Мамаша, не бойся», - диэн баран урут хаайыыга сытан баран дойдуларыгар төһөн инһэллэрин туһунан кэпсээн, аҕабытын сураһан, хайдах сылдьарын ыйыталаһан арахсыбыттар.

01.03.1959 с.-01.06.1964 с. Намнаағы РайЗАГС инспекторынан үлэлиир.

1964-65 сс. Ленскэй сельсоветка секретардыр.

1965-70 сс. Нам РО МВД иһинэн тэриллибит отдел охранныгар инспектордыр.

М.Я. Степанов Нам оройуонугар үлэлээбит кэмигэр республикатаағы революционнай, бойбуой уонна Үлэ Албан аатын Кулуубун чилиэнэ, председателэ, Оройуоннаағы Революционнай бойбуой уонна Үлэ Албан аатын Кулуубугар чилиэн буола сылдьан, Гражданскай, Аҕа дойдусэриитигэр өлбүт саллааттарга пааматынньыктары туруорууга көмөлөспүтэ. Оройуон ыччатын патриотическай тыһыңга иитиңгэ куруук оскуолаһаҕа сылдьан бэсиэдэлэри ытытара. ГО нэһиэннэһини үөрэтиңгэ актыыбынайдык кыттар.

Оройуон бары общественной тэрилтэлэрин үлэлэригэр акты-

рынан;

- дружинниктыра.

Онон биір харчыта суох үлэһит курдук сарсыардаттан кизһэнгэ диэри үлэлиир.

Общественнай үлэҕэ актыы-

бынай кыттыгытын иһин Обком, Райком КПСС, ВЛКСМ-тан элбэх Бочуотунай грамоталардаах.

Наҕараадалара:

1. ахсынньы ый 1942 с. САССР Верховнай Советын грамотата, Дьокуускай-Томмот суолун тутуутугар килбиэннээх үлэтин иһин;

2. 14.07.1945 с. «За боевые заслуги» мэтээлэ;

3. 22.04.1946 с. «За Победу над Германией в ВОВ 1941-1945 гг.» уонна сэрйи бүһүтэ 20, 30 сыларыгар аналлаах юбилейнай мэтээллэрдээх;

4. 1950 с. сэтінньигэ «Орден Красной Звезды»;

5. 05.11.1954 с. «Орден Красного Знамени»;

6. 06.05.1968 с. «50 лет Советской милиции» мэтээлэ;

7. 20.12.1969 с. «50 лет Советской Армии и Вооруженных сил» мэтээлэ;

8. 10.04.70 с. «За доблестный труд» мэтээлэ. В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылын бэлиэтээн;

9. 08.04.1970 с. САССР ОВО

МВД «Бочуот дуоскатыгар» киллэриллибит;

10. 1972 с. «Нам сэлэһиннэтин бочуоттаах гражданина» аатын ингэрбиттэрэ.

Степанов Михаил Яковлевич 21.11.1978 с. геморогической инсультан өлбүтэ.

Степанов Михаил Яковлевич кэргэнинэн Шадрина Анастасия Дмитриевнаһын 4 оҕоломмуһтарыттан билигин 10 сиэннээхтэр, 24 хос сиэннээхтэр, 5 хос-хос сиэннээхтэр.

Ахтыһы суруйда кыһа:

А.М. ШАДРИНА,

Дьокуускай к.

Юрий Васильевич Потапов — Саргын 1941 сыллаахха ахсынньы 30 күнүгэр Нам оройуонун Арбын нэһилиэгэр (Кириэстээх диэн сиргэ) төрөөбүтэ.

Төрөппүттэрэ тыа сириг кыра холкуоһун чилиэннэрэ этилэр.

Арбын начальнай, Хатырык аҕыс кылаастаах оскуолатын 7 кылааһын бүтэрэн баран, Хамафатта аҕыс кылаастаах оскуолатын бүтэрээт, Бүлүүтээги педучилищеҕа үөрэнэ киирбитэ. Ити сылларга Хатырыкка уонна Хамафаттаҕа К.П. Яковлева салайбыт литературнай куруһуоҕар, онтон педучилищеҕа Н.П. Дмитриевкэ сылдьан, уус-уран тыл кистэлэннэригэр уһуллубута. Оҕо эрдэбиттэн хоһоон суруйа сатыыр дьарыгын ити куруһуоктарга сылдьан бэркэ диэн сайыннарбыта.

Саргын билигин 400-тэн тахса хоһоонноох. Олорго барытыгар кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар, төрөөбүт төрүт түөлбөтүгэр тапталы хоһуйар. Саргын «Кыыс кэрэ — Нам сирэ» диэн хоһооно улуус иккис гимнин курдук ылланар буолла. Самодетельнай композитор, мелодист Андрей Терентьевич Замятыны кытта биригэ сүбэлэһэн үлэлииллэр.

Учуутал, сопхуос отделениетын биригэдьири, управлющая, комском секретара, Госстрах агена курдук үлэлэргэ салайааччы да, үлөһит да быһыгынан сирдэрбэтэ.

ОҔО СААС КЭМНЭ-РИН САНААММЫН
(убайбар Василий Иванович Павловка)

Убайыам, эйигин ахтаммын,
Бу хоһоон суруйан эрэбин,
Оҕо саас кэмнэрин санааммын,
Оҕонньор оҕобор түһэбин.

Төһө да эн ыраах сыгтаргың,
Мин хайдах сылдьарбын билэҕин,
Ол ону үс кутунг сипсийэн,
Үөрүө дуо, ис кутунг долгуйан.

Оччоҕо олуһун үөрэммин,
Сааһырбыт даҕаны буолларбын,
Хараастан, хараҕым ууланан,
Махтаньям ис куттан манньыйан.

Арыаллыыр, арчылыыр эбит диэн,
Аһынар, харыстыыр эбит диэн,
Мэлдьитин, бигэтик сананьям,
Күүспэр күүс, кыахпар кыах эбиннэм.

Үчүгэй өйдөбүл өлбөтүн,
Хаһан да өлбөөрөн өспөтүн,
Быраатың бу бүтүн этэбин,
Убайым, эн, ону истэбин.

Бу сиртэн барбытың ыраатта,
Сыл-хонук даҕаны ыраатта.
Чэ, убаай, бырастыы буолуохтун,
Быраатың этэнгэ сылдьыахтын.

Ахсынньы 24 күнэ, 2016 с.

УБАЙЫМ ХАТЫҢА
Ахтыы-поэма

Төһө да өлбүттэрэ ырааппытын,
күн-дьыл ааспытын иһин,
киһи өйүттэн-санаатыгтан арахсыбат,
мэлдьи биригэ сылдьар,
ураты истиг иэйиилэри үөскэтэр,
биригэ оонньо-

обут, тэнгэ улааппыт, биир суорданга-тэллэххэ хоонньоһон утуйбут,
олох чугас киһигин сүтэри, кинилэри ахта-саныы сылдьыы,
мэлдьи ыраах сулус, сырдык күн кэриэтэ буолар эбит. Ол оннук дьоннортон мизэхэ убайдарым Куола (Потапов Николай Николаевич), Бааска (Павлов Василий Иванович) буолаллар.

Убайдарым иккиэн оһолго өлбүттэрэ 25 сыла буола охсубут эбит. Ол иһин мин билигин этэнгэ хаама сылдьар киһи, кинилэргэ кэпсээн, хоһоон суруйан, бар дьонноругар биллэрэрим ытык эбээһинэһим эбит. Онон бу «Убайым хатынга» диэн ахтыы поэмабын убайым Куола сырдык кэриэһигэр аныыбын.

Хас күһүн, хас кыһын,
Хас сааһын, сайынын,
Дойдубар эйиэхэ
Ахтаммын тийэрбэр,
Көрсүһөр бу миигин
Убайым хатынга.

Убайым хатынга
Үс кутум аргыһа,
Билигин сааһыран,
Охтоору бумууран,
Көрсүһөр санньыйан,
Ол эрэн манньыйан.

Тыһыынча тоҕус сүүс
Биэс уон аҕыс саас,
Эн биһи бу манна
Куустуһан турбуһут,
Көр оннук истигник
Санаһар этибит.

Эбэбит Күөнэхтээх
Ол ону көрбүтэ,
Күн уотун күлүмөр
Күлбүтэ-үрбүтэ,
Эрэхэ долгуна
Эйэргии сыппыта.

Ол кэмнэ хатынмыт
Лаглайан, наскыйан,
Ийэли долгуйан
Илиитин ууммута,
Сангардыы тыллыгыт
Лабаата кууспута.

Атаарар кэм кэлэн,
Ол ону билинэн,
Аатым бу эйиэхэ
Өйдөбүл буоллун диэн,
Эн көрө сырыт диэн,
Убайым хатынгар,
Мап-манган туһугар
Үс бөдөҥ буукуба
Бэлиэтин хаалларан,
Сэрэнэн быспыта,
Дьэ, үөһэ тыыммыта.

Хатынмыт барахсан
Налыйан-наскыйан,
Аал Кудук мас буолан,
Намыннык сипсийэн,
Алгыһын эппитэ,
Атаара хаалбыта.

Сарсынгы күнүгэр
Биир аты мэнгэстэн,
Саллаат дьон олоҕор
Убайбын атааран,
Сэлэһэн-кэпсэтэн,
Суолбутун кылгатан,
Дохуоттаах үрүбэр
Син тийээн кэлбиһпит.

Убайым сүбэтин
Үөрүүнэн ылынан,
Эбэбит барахсан
Уутугар дьэгдьийэн,
Кус буолан умсаахтаан,
Астына сөтүөлээн,
Арахсар түгэммит
Бу тийээн кэлбитэ.
Кытыгыга тахсаммыт,
Таалалыы сытаммыт,
Дьэ, тугу ол кэмнэ
Санаатым этэ, мин?
Харахпар ойуулаан,
Ырааҕы одуулаан,
Санаабыт эбиһпин,
Эрэммит эбиһпин,
Убайым улахан,
Күүс-күдэх да баһаам,
Хайаан да үчүгэй
Саллаат уол буолуохтаах,
Уордьяннаах, мэтээллээх,
Эргилэн кэллэхтээх,
Ол оннук санаалаах
Сыппытым быһыылаах.

Ол онтон көннүүрөн,
Бүтэйдии мичээрэн,
Иһирэх иэйиңгэ

Истинник куустаран,
Эн диэки эргиллэн
Эйэргии көрбүтүм.

Онтон, дьэ, эмискэ
Соһуйа түспүтүм,
Эн күлбүт хараххын
Дьиибэргии көрбүтүм.

Убайым турбута,
Мин эмиэ турбутум.
«Чэ, Дьууруй, эн дьиилээ,
Мин эмиэ дьиилибин,
Күммүт да ыраатта,
Арахсыах», — диэбитэ.

Дьэ, эмиэ куустуһан
Өр таалан турбуһут,
Харахпыт уутуттан
Кыбыстар курдукпун.

Убайым ол курдук
Үрүбү харбаата,
Унугоргу биэрэктэн
Далбаатаан атаарда.

Мин эмиэ далбаатаан,
Хардара турбутум,
Дьэ уонна хайыамый?
Дьиилииргэ тийибитим.

Хойутаан да буоллар,
Мин дьиибэр кэлбитим,
Кэлээт да, хатынмар
Үргүлдү ааспытым.

Хатынмыт барахсан
Суугунас тыаһынан
«Хайа, дьэ, убайгың
Ыгытгың дуо?» — диэбитэ.

Бэрт дыккы иэйиңгэ
Куустаран ылбытым,
Хатынмар өйөнөн,
Уһунук турбутум.

Ол ону ким кэпсийэ?
«Кырдык да, оннук диэй?»
Арай, дьэ, эбэбит
Күөнэхтээх биллэҕэ,
«Эчи да уйангың,
Эр киһи ааттааххын,
Санааҕын-онооһун
Кыаһыаххын», — диэтэҕэ,
Эбэли истигник
Ол оннук эттэҕэ.

Ол оннук санаалаах
Улааппыт эбиһпин,
Ол оннук санаалаах
Кырдыабын быһыылаах.

Хайа кэм, ханнык күн
Харсаата, буурҕата,
Хатынмыт барахсан
Баараҕай лабаатын,
Хабырдык хайытан,
Харса суох алдьатан,
Хаахынас тыаһынан
«Харк» тына охторон,
Хаар, өксүөн быһыһынан
Эбэҕэ түһэрэн
Улахан лабаата
Далайга бардаҕа.
Аал Кудук мас буолан
Турбута бүттэҕэ,
Санааҕа ылларан
Санньыйан турдаҕа.

Ол онтон ордубут
Соҕотох лабаата,
Ангарын сайыһан,
Сыл ахсын чэлгийэн,
Билигин даҕаны
Ааспыты өйдөтөр,
Сүүс араас санааны
Сыл ахсын үөскэтэр.

Хатынмыт хонкуйан,
Охтуохтуу төңкөйөн,
Сир Ийэ буоруттан
Күүс-көмө көрдөнөн,
Турарын көрөбүн,
Ол онтон үөрэбин.

Айылҕа барахсан
Оҕото этибит,
Ангардас ол онон
Олорор курдукпун.

Ол иһин буолуо дуу?
Ол бэйэм санаам дуу?
Хатынмыт улахан
Лабаатын охтуута
Убайым олохтон
Барбытын сайыһан,
Охтубут дуу, тугуй?
Ол оннук дуу, тугуй?

Онтон дуу, ордубут
Аччыгыһы лабаата,
Күн диэки хайыһан,
Олоххо тардыһан,
Сыл айы көҕөрөн,
Сэмэйдик көрсүһөн,
Кыратык да буоллар
Суугунас тыаһынан,
Эйэргии көрсүһөр
Эйэҕэ сипсийэрин
Бэйэбэр холубун,
Курустук да буоллар,
Ол онтон үөрэбин.

Бу хатын дьылаҕата-
Айылҕа туһута,
Баай байым лабаата,
Хайыттан охтуута-
Арааһа убайым
Олохтон барыыта.

Онтон дуу, аччыгыһы
Көҕөрөр лабаата,
Бу миигин туһулуур
Бэлиэтэ дуу, тугуй?

Ханныгың да иһин
Охтуохча охтубат,
Хатынмыт барахсан
Хас сыла туруоххун,
Суугунуу тыаһыаххын,
Сэрэйдэн билбэппин,
Ол иһин даҕаны
Тугу да эппэппин.

Ол эрэн эйиэхэ,
Холбуум дуу, биһиэхэ,
Убайбын санатар,
Ааспыты өйдөтөр
Хатынмар махтаһым,
Үйэлээх таптаһым.

Эрдэлээн төрөөбүт
Төлкөбүт буолаҕа,
Биир өлөр — биир төрүүр-
Дьылаҕабыт ыйааҕа.

Убайым хомойон
Санаарыы сытыма,
Онгоруу, бүтэр чаас
Ол оннук кэллэҕэ.

Оҕобут-уруубут
Олоҕу салгыылар,
Ол тула сиэннэрибит
Күн айы ооньбуулар.

Ханна да буолларбыт,
Хайдах да буолларбыт,
Дьон тэнгэ дэттэхпит,
Дьол диэни биллэхпит.
Хатынмыт барахсан
Төһө да кырыйдар,
Сыл ахсын, күн ахсын
Чэчирэ элбиэҕэ.

Оччоҕо бу хоһоон
Ыллыктаах тылларын,
Оҕоттон оҕоҕо,
Сиэннэртэн сиэннэргэ
Оҕонньор, эмээхсин
Онгостон олорон
Сэһэргиир буолуоҕа,
Киригэтэн кэпсиэҕэ.
Удьурбут уһуоҕа,
Утуммут уһуоҕа,
Үтүөкөн өйдөбүл
Үйэттэн үйэҕэ,
Бу хатын туһунан
Ахтыла туруоҕа.

26/XII-2016 с.

**НЬУРГУХУННАР
ҮҮММУТТЭР**

Кыһын тымныы тыһынын кыйдыы
Ньургухуннар үүммүттэр,
Манньик модун сүдү күүһү
Айылартан ылбыттар.

Кырдал көнө нуурун симии
Сааһы көрсө кэлбиттэр,
Хаары солко былааттарын
Маанымсыһан баамыттар.
Күнү көрсө баттахтарын

Хоммут уунан сууммуттар,
Эйэҕэстик эйэргэһэ
Мичээрдээр эбиттэр.
Сиккиэр тыаллыын
сипсийэннэр
Тэбэнэттик күлсэллэр,
Таптаһа, үөрүү дьолун билэн,
Дьиирэнкэйдээн тэйэллэр.

Үчүгэйиэн, санга тыллар
Айылҕаһын алтыһар,
Сүөгэй курдук сөрүүн салгын
Мүөтүн иһэн астынар.
Ньургухунтан, чэлгийэн
күөхтэн
Сүрэх үөрэн эппэйэр,
Манньик наһыл, намыһын
саастан
Кутум-сүрүм уоскуйар.

Онтон ону олус сэргээн
Күөрөгэйим ылаһар,
Ачаа уолун миигин мааллаан
Дойдум ахтан көрсүһөр.
Тийибэт күммэр, ыалдьар
кэммэр
Түүлбэр дойдум кэпсэтэр,
Туоххаһыйар түгэннэрбэр
«Тулуй, доҕоор», — диэн
этэр.

Айыы тыһыннаах аанньалларым
Арчылаһар эбиттэр,
Антах сыгар аймах дьонум
Арылаллар курдуктар.

Бэлиэр кырдыр сааһым
ыган,
Ыгылытгар ду, тугуй?
Биитэр быстах санаа булан,
Буулуур, мунгуур дуу,
тугуй?

Кэбис-кэбис, манньик санаа
Ханыылаһан хаампатын,
Күннээх халлаан сырдык күнэ
Харангаран ылбатын.

21.12.2016 с.

**КӨТҮҢ-ДАЙЫҢ,
ЫРААТЫҢ**

Кыһалҕалаах, кыыбаҕалаах
Утуптатах түүннэрдээх,
Хоһооннорум-күндүлэрим,
Оҕолорум-сиэннэриим.

Хоһооннорум ырыа буолан,
Хомоҕойдук ылланын,
Чокуур таастан кыымы
саҕан,
Көтүҥ-дайың, ыраатың.

Айыылартан алгыс тыллаах,
Дьылаҕа-хаантан ыйаахтаах,
Хоһооннорум-аргыстарым,
Аймах-билэ дьоннорум.

Хоһооннорум ырыа буолан,
Хомоҕойдук ылланын,
Чокуур таастан кыымы
саҕан,
Көтүҥ-дайың, ыраатың.

Дэнгэ көстөр кылаат курдук,
Хоһооннорум хоп курдук,
Мэлдьи ытык Чыыбыстаанныын
Ханыылаһың тук курдук.

Хоһооннорум ырыа буолан,
Хомоҕойдук ылланын,
Чокуур таастан кыымы
саҕан,
Көтүҥ-дайың, ыраатың.

19.12.2016 с.

**БИҢИ, БИҢИ БУОЛА-
БЫТ, МАКСИМ КЫРА
СИЭННЭРЭ**

(Нам удуһун Хатырык
нэһилиэгин «Кэскил» оҕо
сайдар киһинин өрөгөй ырыата)
Ю.В. Потапов — Саргын
«Кэскил» дэнэр киэнг аат-
таах

Кэрэ дetsад дьиилээхпит,
Эгил-тэгил тэнг саастаах
Кырачааннар дэнэбит.
Хатырыкпыт кэскилэ,

Кэлэр кэммит эрэлэ,
Биһи-биһи буолабыт,
Максим кыра сиэннэрэ!
Хойут биһи улаатан,

Хоһуун дьоннор буолуохпут,
Хатырыгы аатырдан,
Хоһуун дьоннор дэтиэхпит.
Үөрэх-билии суолунан

Кынаттанан көтүөхүтүт,
Саҕа үйэ сайдыылаах
Саарыннара буолуохтун.

30.11.2016 с.

Понедельник, 30 января

05.00, 09.10 Доброе утро 09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости 09.50 Жизнь здорово! 12+ 10.55, 02.30, 03.05 Модный приговор 12+ 12.15 Наедине со всеми 16+ 13.20, 14.20, 15.15 Время покажет 16+ 16.00, 03.40 Мужское / Женское 16+ 17.00 Давай поженимся! 16+ 18.00 Первая студия 20.00 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с «Гречанка» 16+ 23.10 Познер 16+ 00.15 Ночные новости 00.30 Х/ф «Омен» 16+ 04.30 Контрольная закупка 12+
Вторник, 31 января
05.00, 09.10 Доброе утро 09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости 09.50 Жизнь здорово! 12+ 10.55 Модный приговор 12+ 12.15 Наедине со всеми 16+ 13.20, 14.20, 15.15 Время покажет 16+ 16.00 Мужское / Женское 16+ 17.00 Давай поженимся! 16+ 18.00 Первая студия 20.00 Пусть говорят 16+ 21.00 Время

21.30 Т/с «Гречанка» 16+ 23.10 Вечерний Ургант 16+ 23.45 Ночные новости 00.00 Городские пижоны 16+ 01.05, 03.05 Х/ф «Полет Феникса» 16+ 04.05 Контрольная закупка 12+
Среда, 1 февраля
05.00, 09.10 Доброе утро 09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости 09.50 Жизнь здорово! 12+ 10.55, 03.30 Модный приговор 12+ 12.15 Наедине со всеми 16+ 13.20, 14.20, 15.15 Время покажет 16+ 16.00 Мужское / Женское 16+ 17.00 Давай поженимся! 16+ 18.00 Первая студия 20.00 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с «Гречанка» 16+ 23.10 Вечерний Ургант 16+ 23.50 Ночные новости 00.05 Городские пижоны 16+ 01.10, 03.05 Х/ф «Дорога в рай» 16+ 04.30 Контрольная закупка 12+
Четверг, 2 февраля
05.00, 09.10 Доброе утро 09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости 09.50 Жизнь здорово! 12+ 10.55, 03.20 Модный приговор 12+ 12.15 Наедине со всеми 16+ 13.20, 14.20, 15.15 Время покажет 16+ 16.00 Мужское / Женское 16+ 17.00 Давай поженимся! 16+ 18.00 Первая студия

20.00 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с «Гречанка» 16+ 23.15 Вечерний Ургант 16+ 23.50 Ночные новости 00.05 Городские пижоны 16+ 01.15, 03.05 Х/ф «Быть или не быть» 12+ 04.20 Контрольная закупка 12+
Пятница, 3 февраля
05.00, 09.10 Доброе утро 09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости 09.50 Жизнь здорово! 12+ 10.55 Модный приговор 12+ 12.15 Наедине со всеми 16+ 13.20, 14.20, 15.15 Время покажет 16+ 16.00 Мужское / Женское 16+ 17.00 Давай поженимся! 16+ 18.00 Первая студия 20.00 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с «Гречанка» 16+ 23.10 Вечерний Ургант 16+ 23.50 Ночные новости 00.10 Городские пижоны 16+ 01.10 Х/ф «Она его обожает» 16+ 03.15 Х/ф «Вождь краснокожих и другие» 12+
Суббота, 4 февраля
05.30, 06.10 Наедине со всеми 16+ 06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.35 Х/ф «Взрослые дети» 12+ 08.00 Играй, гармонь любимая! 12+ 08.45 Смешарики. Спорт 12+ 09.00 Умницы и умники 12+ 09.45 Слово пастыря 12+ 10.15 К 75-летию Льва Лещенко. «Ты помнишь, плыли две звезды...» 16+

11.20 Смак 12+ 12.15 Идеальный ремонт 12+ 13.20 На 10 лет моложе 16+ 14.00 Х/ф «Женщины» 12+ 16.00 Ээхх, Разгуляй! 12+ 18.00 Вечерние новости 18.15 Кто хочет стать миллионером? 16+ 19.10 Минута славы 12+ 21.00 Время 21.20 Сегодня вечером 16+ 23.00 Х/ф «Эволюция Борна» 16+ 01.25 Х/ф «Пингвины мистера Поппера» 12+ 03.10 Х/ф «Приятная поездка» 16+
Воскресенье, 5 февраля
05.30, 06.10 Х/ф «Дачный романс» 16+ 06.00, 10.00, 12.00 Новости 08.10 Смешарики. ПИН-код 0+ 08.25 Часовой 12+ 08.55 Здоровье 16+ 10.15 Непутевые заметки 12+ 10.35 Пока все дома 12+ 11.25 Фазенда 12+ 12.15 Бактерии. Война миров 12+ 13.25 Открытие Китая 12+ 14.00 Теория заговора 16+ 14.55 Х/ф «Высота» 12+ 16.40 Юбилейный концерт Льва Лещенко 12+ 19.30 Лучшее всех! 12+ 21.00 Воскресное «Время» 16+ 01.25 Х/ф «Дружинники» 16+ 03.10 Модный приговор 12+ 04.10 Контрольная закупка 12+

РОССИЯ 1

Понедельник, 30 января
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+ 18.50 60 Минут 12+ 21.00 Т/с «Доктор Анна» 12+
Среда, 1 февраля
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+ 18.50 60 Минут 12+ 21.00 Т/с «Доктор Анна» 12+
Вторник, 31 января
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+ 18.50 60 Минут 12+

21.00 Т/с «Доктор Анна» 12+ 23.15 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+ 01.45 Т/с «Бригада» 12+ 02.55 Т/с «Дар» 12+
Среда, 1 февраля
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+ 18.50 60 Минут 12+ 21.00 Т/с «Доктор Анна» 12+
Четверг, 2 февраля
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+

18.50 60 Минут 12+ 21.00 Т/с «Доктор Анна» 12+ 23.15 Поединок 12+ 01.15 Т/с «Бригада» 12+ 03.25 Т/с «Дар» 12+
Пятница, 3 февраля
05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «Дыши со мной» 12+ 14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+ 17.40 Прямой эфир 16+ 18.50 60 Минут 12+ 21.00 Петросьян-шоу 16+ 23.05 Х/ф «Кага уходит любовь» 16+ 01.05 Х/ф «Пикап. Съём без правил» 16+ 02.50 Т/с «Дар» 12+
Суббота, 4 февраля
04.45 Х/ф «Следствие ведут знатоки» 12+ 07.10 Живые истории 12+ 08.00, 11.20 Вести. Местное время 12+ 08.20 Россия. Местное время 12+ 09.20 Сто к одному 12+ 10.10 Семейный альбом 12+ 11.00, 14.00 Вести

11.40 Юмор! Юмор! Юмор!!! 16+ 14.20 Х/ф «Моё любимое чудовище» 12+ 18.00 Субботний вечер 12+ 20.00 Вести в субботу 21.00 Х/ф «Тёща-командир» 12+ 00.50 Х/ф «Солнцекруг» 12+ 02.40 Т/с «Марш Турецкого» 12+
Воскресенье, 5 февраля
04.35 Х/ф «Следствие ведут знатоки» 12+ 07.00 Мульт утро 12+ 07.30 Сам себе режиссёр 12+ 08.20 Смехопанорама 12+ 08.50 Утренняя почта 12+ 09.30 Сто к одному 12+ 10.20 Вести-Москва 11.00, 14.00 Вести 11.20 Смеяться разрешается 12+ 14.20 Х/ф «Злая шутка» 12+ 16.20 Х/ф «Кто ты?» 12+ 20.00 Вести недели 22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым 12+ 00.00 Дежурный по стране 12+ 01.00 Т/с «Женщины на грани» 12+ 02.55 Т/с «Без следа» 12+

Понедельник, 30 января

12.30, 04.55 Спортивный репортёр 12+ 12.50, 14.45, 18.00, 23.50 Новости 12.55, 14.50, 16.40, 21.45, 02.25, 05.15 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 13.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Лыжный спорт. Женщины. 5 км. Из Казахстана 15.25 Зимняя Универсиада - 2017 г. Лыжный спорт. Мужчины. 10 км. Из Казахстана 17.00 Биатлон. Чемпионат Европы. Одиночная смешанная эстафета. Из Польши 0+ 18.05 Биатлон. Чемпионат Европы. Смешанная эстафета. Из Польши 0+ 19.45 Футбол. Чемпионат Италии. «Наполи» - «Палермо» 0+ 22.15 Смешанные единоборства. Bellator 16+ 23.55, 09.25 Смешанные единоборства. Fight Nights. Мурад Мачаев (Россия) против Диего Брандао (Бразилия). Трансляция из Дагестана 16+ 01.25 ЕвроТур. Обзор матчей недели 12+ 01.55 «Спортивный разговор». Специальный репортаж 16+ 02.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. Россия - Казахстан. Из Швеции 06.00 Х/ф «На вершине мира» 16+ 07.40 Х/ф «Прирожденный гонщик» 16+ 10.55 Х/ф «Восьмое чудо света» 12+
Вторник, 31 января
12.30 Дублёр 16+ 13.00, 13.55, 15.45, 16.40, 18.45, 19.40, 20.45, 23.20, 01.55, 04.00 Новости 13.05, 14.00, 15.50, 16.45, 20.50, 23.25, 06.55 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 13.25 Зимняя Универсиада - 2017 г. Лыжный спорт. Женщины. Из Казахстана 14.10 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Индивидуальная гонка. Женщины. Из Казахстана 16.00 Зимняя Универсиада - 2017 г. Лыжный спорт. Гонка преследования. Мужчины. Из Казахстана 18.50, 04.05 Спортивный репортёр 12+ 19.10, 10.00 Д/ф «Кубок Конфедераций. Путь Португалии» 12+ 19.45 Все на хоккей! Русская пятёрка 12+

21.30 Смешанные единоборства. Bellator. Чиди Нжокуани против Мелвина Гилларда 16+ 23.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. Россия - Финляндия. Из Швеции 02.00 Профессиональный бокс. Карл Фрэмpton против Лео Санта Крус. Бой за титул чемпиона мира по версии WBA 16+ 04.25 Все на футбол! Переходный период 04.55 Футбол. Чемпионат Англии. «Ливерпуль» - «Челси» 07.40 Волейбол. Лига чемпионов. Мужчины. «Зенит-Казань» (Россия) - «Фридрихсхафен» (Германия) 0+ 09.40 Десятка! 16+ 10.30 Футбол. Чемпионат Англии. «Сандерленд» - «Тоттенхэм» 0+
Среда, 1 февраля
12.30 Дублёр 16+ 13.00, 13.35, 14.55, 17.55, 21.00, 23.50, 02.25 Новости 13.05 Безумные чемпионаты 16+ 13.40, 21.05, 23.55, 06.55 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 15.00 ЕвроТур. Обзор матчей недели 12+ 15.30 Зимняя Универсиада - 2017 г. Хоккей. Мужчины. Россия - Латвия. Из Казахстана 18.00 Футбол. Чемпионат Англии. «Арсенал» - «Уотфорд» 0+ 20.00 Зимняя Универсиада - 2017 г. Прыжки с трамплина. Женщины. Из Казахстана 21.35, 02.35 Спортивный репортёр 12+ 21.55 Все на футбол! Переходный период 12+ 22.25 Зимняя Универсиада - 2017 г. Прыжки с трамплина. Мужчины. Из Казахстана 23.30 Десятка! 16+ 00.25 Футбол. Товарищеский матч. «Зенит» (Россия) - «Одд» (Норвегия). Из Испании 02.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. Россия - Швеция. Из Швеции 04.55 Футбол. Чемпионат Англии. «Манчестер Юнайтед» - «Халл Сити». 07.30 Волейбол. Лига чемпионов. Мужчины. «Белогорье» (Россия) - «Перуджа» (Италия) 0+ 09.30 Х/ф «Тело и душа» 16+ 11.20 Х/ф «Тактика бега на длинную дистанцию» 12+
Четверг, 2 февраля
12.30 Дублёр 16+ 13.00, 14.45, 17.35, 20.40, 04.35 Новости 13.05, 12.10 Десятка! 16+ 13.25 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Спринт. Женщины. Из Казахстана 14.50, 17.40, 20.45, 01.55 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 16.10 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Спринт. Мужчины. Из Казахстана 18.20 Футбол. Чемпио-

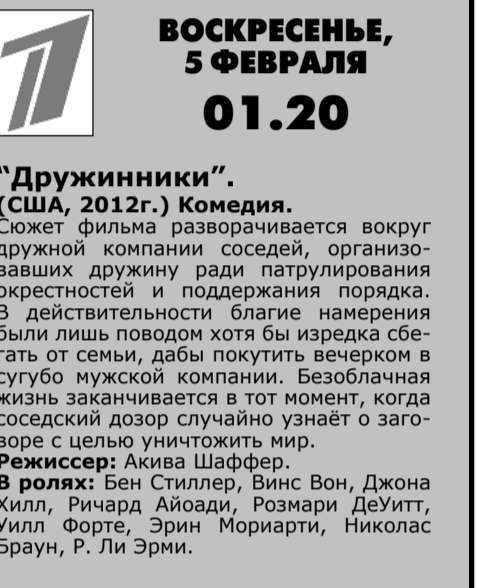
нат Англии. «Вест Хэм» - «Манчестер Сити» 0+ 20.20, 04.40 Спортивный репортёр 12+ 21.15 «Комментаторы. Генич». Документальный репортаж 12+ 21.35 Футбол. Лига чемпионов. 2012 г. «Реал» (Мадрид, Испания) - «Манчестер Сити» (Англия) 0+ 23.35 Дневник Универсиады 12+ 23.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. 1/4 финала. Из Швеции 02.40 Баскетбол. Евролига. Мужчины. «Фенербахче» (Турция) - ЦСКА (Россия) 0+ 05.00 Х/ф «В лучах славы» 12+ 07.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Хоккей. Женщины. Россия - Япония. Трансляция из Казахстана 0+ 10.25 Х/ф «Судья на мыло» 16+
Пятница, 3 февраля
12.30 Дублёр 16+ 13.00, 13.35, 15.45, 16.50, 18.15, 21.00, 22.20 Новости 13.05 Безумные чемпионаты 16+ 13.40, 18.20, 21.05, 05.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 14.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Гонка преследования. Женщины. Из Казахстана 15.50, 20.40, 04.40 Спортивный репортёр 12+ 16.20 Д/с «Высшая лига» 12+ 16.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Гонка преследования. Мужчины. Из Казахстана 17.45 «Спортивный разговор». Специальный репортаж 16+ 18.55 Лыжный спорт. Кубок мира. Спринт. Из Кореи 21.50 Звезды футбола 12+ 22.25 Континентальный вечер 22.55 Хоккей. КХЛ. «Металлург» (Магнитогорск) - СКА (Санкт-Петербург). 01.25 Все на футбол! Переходный период 01.55 Футбол. Товарищеский матч. «Зенит» (Россия) - «Спарта» (Чехия). Из Испании 03.55 Все на футбол! Афиша 12+ 05.45 Х/ф «Неоспоримый 3» 16+ 07.30 «Комментаторы. Генич». Документальный репортаж 12+ 07.50 Футбол. Лига чемпионов. 2012 г. «Реал» (Мадрид, Испания) - «Манчестер Сити» (Англия) 0+ 09.45 Х/ф «Тело и душа» 16+ 11.35 Бобслей и скелетон. Кубок мира. Из Австрии 0+ 12.30 Дублёр 16+ 13.00, 13.30, 17.35, 18.50, 23.25, 04.55 Новости 13.05 Все на Матч! События недели 12+ 13.35 Диалог 12+ 14.05 Спортивный репортёр 12+

14.25 Лыжный спорт. Кубок мира. Скиатлон. Женщины. Из Кореи 15.25 Все на футбол! Переходный период 12+ 15.55 Лыжный спорт. Кубок мира. Скиатлон. Мужчины. Из Кореи 17.40 Все на футбол! Афиша 12+ 18.40 Дневник Универсиады 12+ 18.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Хоккей. Мужчины. 1/4 финала. Из Казахстана 21.25 Футбол. Чемпионат Англии. «Челси» - «Арсенал» 23.30, 05.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 00.25 Д/с «Хулиганы» 16+ 00.55 Футбол. Чемпионат Франции. «Монако» - «Ницца» 02.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. 1/2 финала. Из Швеции 05.45 Х/ф «Сытый город» 16+ 07.45 Бобслей и скелетон. Кубок мира. Из Австрии 0+ 08.15 Х/ф «Команда из штата Индиана» 16+ 10.30 Футбол. Чемпионат Германии. «Бавария» - «Шальке» 0+
Воскресенье, 5 февраля
12.30 Дублёр 16+ 13.00, 13.35, 14.10, 14.45, 16.20, 19.55, 21.00 Новости 13.05 Все на Матч! События недели 12+ 13.40 Диалог 12+ 14.15 «Спортивный разговор». Специальный репортаж 16+ 14.55 Зимняя Универсиада - 2017 г. Биатлон. Смешанная эстафета. Из Казахстана 16.30 Х/ф «Гладиатор» 16+ 18.25 Д/с «Высшая лига» 12+ 18.55 Лыжный спорт. Кубок мира. Командный спринт. Из Кореи 20.00 Д/ф «Спортивный детектив» 16+ 21.05, 23.25, 06.40 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты 21.35 Десятка! 16+ 21.55 Смешанные единоборства. Фёдор Емельяненко 16+ 22.55 Д/ф «После боя. Фёдор Емельяненко» 16+ 23.55 Хоккей с мячом. Чемпионат мира. Финал. Из Швеции 01.55 Футбол. Чемпионат Англии. «Лестер» - «Манчестер Юнайтед». 02.55 Футбол. Товарищеский матч. «Зенит» (Россия) - «Оденсе» (Дания). Из Испании 04.55 Футбол. Чемпионат Италии. «Ювентус» - «Интер». 07.25 Бобслей и скелетон. Кубок мира. Из Австрии 0+ 08.10 Шорт-трек. Кубок мира. Из Германии 0+ 08.40 Футбол. Чемпионат Италии. «Милан» - «Сампдория» 0+ 10.40 Х/ф «Неоспоримый 3» 16+

БЕН СТИЛЛЕР ВИНС ВОН ДЖОНА ХИЛЛ РИЧАРД АЙОАДЕ

30 января, понедельник
06:00 Дойдум дьоно (Хангалас ТВ) 6+ 06:15 Дойдум дьоно (Сунтаар ТВ) 6+ 06:30 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+ 07:00:00 Сага күн-Новый день 6+ 10:00:00 Сага сирэ 12+ 10:15:00 Дойдум дьоно (Нурба ТВ) 6+ 10:45 Дойдум дьоно (Амма ТВ) 6+ 11:15:00 Ис сүрэхтэн 6+ 12:30:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 13:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 14:00:00 Эфиргэ-саха радиота 6+ 15:00:00 Общее дело 12+ 16:00:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 17:00:00 Дойдум дьоно (Панорама ТВ) 6+ 18:00:00 Сага сирэ 12+ 18:15:00 Муниципалитет 6+ 18:45:00 Күнчээн 0+ 19:00:00 Якутия 12+ 19:15:00 Дойдум дьоно (Татта ТВ) 6+ 19:30:00 Считаю важным 12+ 20:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 21:00:00 Биһикчээн 0+ 21:15:00 Сага ырыа 6+ 21:45:00 Аал-луук мас 6+ 22:15:00 Дойдум дьоно (Бэрдьыгас ТВ) 6+ 22:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 23:00:00 Сага сирэ-Якутия 12+
31 января, вторник
06:00 Дойдум дьоно (Заполярье ТВ) 6+ 06:30 Дойдум дьоно (Өлөөн ТВ) 6+ 06:45 Дойдум дьоно (Нам ТВ) 6+ 07:00:00 Сага күн-Новый день 6+ 10:00:00 Сага сирэ 12+ 10:15:00 Сага ырыа 6+ 10:45 В кадрэ-республика (Зырянка ТВ) 6+ 11:30:00 Чэгийэн-чэбдик буол 6+ 12:30:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 13:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 14:00:00 Эфиргэ-саха радиота 6+ 15:00:00 Общее дело 12+ 16:00:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 17:00:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 18:00:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 18:15:00 Дальневосточный гектар 12+ 18:30:00 Күнчээн 0+ 19:00:00 Якутия 12+ 19:15:00 Советуем 6+ 19:30:00 Один из нас 12+ 20:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 21:00:00 Биһикчээн 0+ 21:15:00 Сага ырыа 6+ 21:45:00 Кэм кэрэһитэ 6+ 22:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 23:00:00 Саха сирэ-Якутия 12+
2 февраля, четверг
06:00 Дойдум дьоно (Амма ТВ) 6+ 06:30 В кадрэ-республика (Томпо ТВ) 6+ 07:00:00 Сага күн-Новый день 6+ 10:00:00 Сага сирэ 12+ 10:15:00 Сага ырыа 6+ 10:45:00 Муниципалитет 6+ 11:15:00 Дальневосточный гектар 12+ 11:30:00 Сайа этиим... 6+ 12:30:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 13:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 14:00:00 Эфиргэ-саха радиота 6+ 15:00:00 Общее дело 12+ 16:00:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 17:00:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 18:00:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 18:15:00 Дальневосточный гектар 12+ 18:30:00 Күнчээн 0+ 19:00:00 Якутия 12+ 19:15:00 Советуем 6+ 19:30:00 Один из нас 12+ 20:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 21:00:00 Биһикчээн 0+ 21:15:00 Сага ырыа 6+ 21:45:00 Кэм кэрэһитэ 6+ 22:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 23:00:00 Саха сирэ-Якутия 12+

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 5 ФЕВРАЛЯ 01.20

“Дружинники”. (США, 2012г.) Комедия. Сюжет фильма разворачивается вокруг дружной компании соседей, организовавших дружину ради патрулирования окрестностей и поддержания порядка. В действительности благие намерения были лишь поводом хотя бы изредка сбегать от семьи, дабы покурить вечером в сугубо мужской компании. Безоблачная жизнь заканчивается в тот момент, когда соседский дозор случайно узнаёт о заговоре с целью уничтожить мир. Режиссер: Акива Шаффер. В ролях: Бен Стиллер, Винс Вон, Джона Хилл, Ричард Айоаде, Розмари ДеУитт, Уилл Форте, Эрин Мориарти, Николас Браун, Р. Ли Эрми.

14:00:00 Эфиргэ-саха радиота 6+ 15:00:00 Общее дело 12+ 16:00:00 Үчүгэйизн бу сиргэ! 6+ 17:00:00 Т.О.К. 6+ 18:00:00 Сага сирэ 12+ 18:15:00 Дойдум дьоно (Сунтаар ТВ) 6+ 18:45:00 Күнчээн 0+ 19:00:00 Якутия 12+ 19:15:00 Болгомто киинигэр 12+ 19:30:00 Олох үөһүгэр 12+ 20:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 21:00:00 Биһикчээн 0+ 21:15:00 Сага ырыа 6+ 21:45:00 Хранители времени 6+ 22:30:00 Сага сирэ-Якутия 12+ 23:00:00 Кээн кэрэһитэ 6+ 12:30:00 Чэгийэн-чэбдик буол! 13:30:00 Күнтэн күн 12+ 14:15:00 Күнчээн 0+ 14:45:00 Хотугу сулус 6+ 15:15:00 ТВ-спорт 6+ 16:15:00 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+ 17:00:00 Геван 6+ 17:30:00 Ыраах-чугас аймактарбыт 6+ 17:45:00 Аал-луук мас 6+ 18:15:00 Истинг илдьит 6+ 19:00:00 Олодум сырдык ылыгы... 6+ 19:45:00 Сардаана 6+ 20:30:00 Якутия. День за днем 12+ 21:15:00 Айылгы 6+ 22:15:00 Тыһынаах дорбуон 6+
5 февраля, воскресенье
06:00:00 Простые истины 6+ 06:30 Дойдум дьоно (Панорама ТВ) 6+ 06:45 В кадрэ-республика (Зырянка ТВ) 6+ 07:30 Дойдум дьоно (Бэрдьыгас ТВ) 6+ 07:45 Дойдум дьоно (Амма ТВ) 6+ 08:30 Дойдум дьоно (Муома ТВ) 6+ 09:00:00 Т.О.К. 6+ 10:00:00 Полярная звезда 0+ 10:45:00 Истинг илдьит 6+ 11:30:00 Хранители времени 6+ 12:00:00 Кэм кэрэһитэ 6+ 12:30:00 Кэл, олор, сээр-гэһиэх... 13:30:00 Якутия. День за днем 12+ 14:15:00 Күнчээн 0+ 14:45:00 Прогресс 6+ 15:15:00 ТВ-спорт 6+ 16:15:00 Дойдум дьоно (Хотун Булуу ТВ) 6+ 17:00:00 Геван 6+ 17:30:00 Аал-луук мас 6+ 17:45:00 Сага итэһэлэ 6+ 18:15:00 Советуем 6+ 18:30:00 Истинг илдьит 6+ 19:15:00 Сага ырыа 6+ 20:00:00 Байанай 6+ 20:30:00 Күнтэн күн 12+ 21:15:00 Ис сүрэхтэн 12+ 22:30:00 Кинозавод 6+

В области здравоохранения

ОРВИ — это группа острых респираторных вирусных инфекций, которые поражают верхние дыхательные пути. К этой группе заболеваний относятся парагрипп, риновирусная инфекция, аденовирусная инфекция, респираторно-синцитиальное заболевание, в том числе и грипп.

Как происходит заражение?

Попадая на слизистую оболочку верхних дыхательных путей, вирус внедряется в их эпителиальные клетки, проникает в

и тяжесть в голове. Температура может подниматься незначительно;

- обычно вирус ОРВИ проходит за 4-5 дней. Вирус активно развивается первые 2-3 дня, именно в этот период наиболее остро ощущаются симптомы заболевания;
- на 3-4 день организм распознает инфекции и способы иммунного ответа, начинается активная выработка антител и постепенно болезнь сходит на нет;
- для ротавируса характерны температура, рвота, острое расстройство стула;
- при аденовирусных ин-

врача. Самолечение при гриппе недопустимо. Ведь предугадать течение гриппа невозможно, а осложнения могут быть самыми различными.

Как защитить себя от гриппа?

Самое эффективное средство в профилактике гриппа — вакцинация. В вакцинации нуждается каждый человек, заботящийся о своем здоровье и здоровье окружающих. 70-80% привакцированных сотрудников в коллективе создают иммунную прослойку, которая надежно защищает от гриппа. Своевременная вакцинация снижает заболеваемость гриппом в несколько раз, смяг-

ПРОФИЛАКТИКА ГРИППА И ОРВИ

кровь и вызывает интоксикацию. Создаются условия для активизации других видов бактерий, а также для проникновения извне новых бактерий, вызывающих вторичную инфекцию - пневмонию, бронхит, отит, обострение хронических заболеваний, могут пострадать сердце, суставы.

Восприимчивость к возбудителю и склонность к тяжёлому течению гриппа выше среди пациентов, относящихся к группам риска:

- лица старше 65 лет;
- больные с хроническими патологиями респираторной и сердечно-сосудистой системы;
- больные с нарушениями функции почек;
- больные с иммунодефицитами;
- беременные женщины;
- дети раннего возраста.

Кто является источником инфекции?

Единственным источником и распространителем инфекции является больной человек. Основным путем распространения вирусов гриппа и ОРВИ от человека к человеку считается воздушно-капельное заражение при разговоре, кашле, чихании. Распространение вирусов может происходить и контактно-бытовым путем при несоблюдении заболевшим и окружающими его лицами правил личной гигиены, в том числе пользовании общими предметами ухода (полотенце, носовые платки, посуда и др.), не подвергнувшись обработке и дезинфекции. Необходимо помнить, что инфекция легко передается через грязные руки. При рукопожатии, через дверные ручки, другие предметы вирусы переходят на руки здоровых, а оттуда к ним в нос, глаза, рот.

Как проявляется заболевание?

Симптомы ОРВИ:

- при заражении ОРВИ в первую очередь происходит поражение носоглотки: отечность, кашель, затруднения при глотании;
- могут появиться рези в глазах, повышенная слезоточивость, при ротовирусах наблюдается расстройство стула;
- для всех типов вирусов характерны общая слабость, озноб

и температура (но не всегда), увеличение лимфатических узлов, отеки слизистой горла и носа, может развиваться конъюнктивит и поражение печени;

- респираторно-синцитиальный вирус в первую очередь поражает бронхиолы, бронхи, иногда переходит в пневмонию;
- некоторые виды тонзиллита (ангина) носят аденовирусный характер, поражают миндалины и лимфатические узлы глоточного кольца. Чаще всего у детей встречается герпетическая ангина, для которой характерно повышение температуры, головная и мышечная боли, режес расстройство стула;
- считается, что организм должен справиться с вирусом самостоятельно. Из лечения применяются препараты, снимающие местные симптомы: головную боль, жар, облегчают кашель и общее состояние тяжести;
- собственно против вирусов группы ОРВИ медикаментов до настоящего времени не существует, за редким исключением.

Осложнения после ОРВИ

Наиболее частыми осложнениями после перенесенного заболевания являются бактериальные инфекции, которыми больной успел заразиться во время ослабления иммунитета вирусом ОРВИ.

Симптомы гриппа

- высокая температура, поднимается внезапно и быстро;
- ломота в суставах, судороги в мышцах;
- сильный сухой кашель;
- слабость, головокружение, потеря сознания.

Осложнения после гриппа

- поражения легких (пневмония);
- поражение органов ЛОР и верхних дыхательных путей (гайморит, отит, ларингит);
- поражения сердца и сосудов;
- поражения нервной системы (менингит, невралгия энцефалит).

Что делать, если вы заболели?

При первых симптомах необходимо обратиться к врачу. Соблюдайте постельный режим и следуйте всем рекомендациям

врача. Самолечение при гриппе недопустимо. Ведь предугадать течение гриппа невозможно, а осложнения могут быть самыми различными.

Неспецифическая профилактика:

- рекомендуется повышать защитные силы организма: заниматься физической культурой, правильно питаться, своевременно и достаточно отдыхать, принимать витаминно-минеральные комплексы;
 - регулярно и тщательно мыть руки с мылом, особенно после кашля или чихания. Спиртосодержащие средства для очистки рук также эффективны;
 - избегать прикосновений руками к своему носу и рту. Инфекция распространяется именно таким путем;
 - прикрывать рот и нос одноразовым платком при чихании или кашле. После использования выбрасывать платок в мусорную корзину;
 - использовать индивидуальные или одноразовые полотенца;
 - стараться избегать близких контактов с людьми с гриппоподобными симптомами (по возможности держаться от них на расстоянии примерно 1 метра);
 - регулярно проветривайте помещения, проводите влажную уборку;
 - избегать как переохлаждений, так и перегревания;
 - во время эпидемии гриппа и ОРВИ не рекомендуется активно пользоваться общественным транспортом и ходить в гости;
 - при заболевании гриппом и ОРВИ, оставаться дома, вызвать врача. Максимально избегать контактов с другими членами семьи, носить медицинскую маску, соблюдать правила личной гигиены. Это необходимо, чтобы не заражать других и не распространять вирусную инфекцию.
- Гораздо проще предотвратить болезнь, чем лечить уже возникший процесс — это выражение достаточно точно подчёркивает необходимость применения профилактических мероприятий.

Отделение медицинской профилактики

УНУРЭХ ТЫТТАР

Күндү көргөммин, аҕабытын, эһэбитин, Саха республикатын тыатын хаһайыстыбатын ветеранын 1976, 1980, 1987 сс. Коммунистической Улэ ударнигынын, 1971 с. «Пятилетка эдэр гвардееһа» бэлиэ хаһайынын, 1977 с. «Социалистической куоталаһы кыайылааҕа» бэлиэ кавалерын, 1991 с. «Уон иккис пятилетка ударнига» бэлиэ хаһайынын, 1986 уонна 1988 сс. «Нам» совхоз хортуоппуй үүннэрэччигэ» диэн аат чемпионун, 1976 с. Ньурбаҕа буолбут 5-с республикатааҕы сири хорутааччылар конкүрстарын кыайылааҕын **ИВАН ИВАНОВИЧ МАТВЕЕВЫ** 70 сааксын туолбут үөрүүлээх күнүнэн, кэрэ-бэлиэ кэмгинэн сүһүөхтээх бэйэбит сүгүрүйдэн туран истинник эвэрдэлибит!

Эн 16 саакыттан тыа хаһайыстыбатын салаатын ыарахан үлэтин экинэн-хаангынан билэн, үлэһит үтүөтэ, майгылаах мааныта, олоҕо чэгиэн-чэбдик туруктаах буолууну түстээччи буолангыны ыччаттарга холобургунаан астынабыт, махтанабыт, киэн туттабыт.

Баҕарабыт мэлдьи манньк чэгиэн-чэбдик сылдыаргар, чиргэл туруктаах, уһун үйэлээх дьоллоох олобу, кытаанах доруобуйаны, оҕолоргор, сиэннэргэр, чугас дьоннор дурда-хаха буолан, кинилэр ситиһиллэринэн кынаттанан дьоллоохтук үөрэ-көтө сылдыаргар.

Кэргэнин, оҕолорун, сиэнэрин

БИЛЭРИИЛЭР

Финансовое управление Администрации муниципального образования «Намский улус» объявляет конкурс на вакантную должность муниципальной службы — ведущий специалист отдела бюджетной политики и контроля расходов.

Требования к кандидатам:

- высшее или среднее профессиональное образование, соответствующее направлению деятельности (экономическое);
- стаж работы по специальности не менее 3 года. Приветствуется опыт работы в финансовой, бухгалтерской или экономической сфере деятельности, а также наличие второго образования на направлении юриспруденция;
- знание основ планирования и организации управления, бюджетного законодательства и уверенное умение применить его на практике; наличие профессиональных знаний и навыков работы с информацией; способность анализировать, умение работать в коллективе, психологическая устойчивость, высокая работоспособность, умение работать с большим объемом информации, возможность работы в выходные, праздничные дни. Принимать активное участие в жизни коллектива;
- навыки работы с персональным компьютером и иными организационно-техническими средствами, необходимыми для эффективной и оперативной работы;
- владение программами, MSOffice (Word, Exsel), Интернет.

Для участия в конкурсе представляются следующие документы, заверенные в установленном порядке:

1. личное заявление на имя начальника финансового управления Администрации муниципального образования «Намский улус»;
2. собственноручно заполненную и подписанную анкету, форма которой утверждается Правительством Российской Федерации с приложением фотографии;
3. копию паспорта или заменяющего его документа (соответствующий документ предъявляется лично по прибытии на конкурс);
4. документы, подтверждающие необходимое профессиональное образование, стаж работы и квалификацию;
5. копию трудовой книжки (за исключением случаев, когда служебная (трудовая) деятельность осуществляется впервые) или иные документы, подтверждающие трудовую (служебную) деятельность гражданина;
6. копии документов о профессиональном образовании, а также по желанию гражданина — о дополнительном профессиональном образовании, о присвоении ученой степени, ученого звания, заверенные нотариально или кадровыми службами по месту работы (службы);
7. документ об отсутствии у гражданина заболевания, препятствующего поступлению на муниципальную службу или ее прохождению;
8. справку сведений о доходах, об имуществе и обязательствах имущественного характера.

Место и время приема документов для участия в конкурсе: ежедневно (кроме субботы и воскресенья) с 09.00 до 12.00 и с 14.00 до 18.00 по адресу: с. Намцы, ул. Октябрьская, 1, каб. 202, 205, тел./факс (41162) 41-185 или 42323, e-mail: namsfo@sakha.gov.ru, namsfo@rcisakha.gov.ru

Срок подачи документов: в течение 30 дней с момента опубликования объявления.

Предполагаемая дата проведения конкурса — 2 марта 2017 года

Место проведения конкурса: с. Намцы, ул. Октябрьская, 1, каб. 202

Подробную информацию об условиях проведения конкурса можно получить по адресу: с. Намцы, ул. Октябрьская, 1, каб. 202 или 205, тел. 41-185, 42-323.

НОВОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РАСПОРЯЖЕНИЯ СРЕДСТВАМИ МАТЕРИНСКОГО (СЕМЕЙНОГО) КАПИТАЛА

С 2016 года средства материнского (семейного) капитала можно использовать по новому направлению: приобретение товаров и услуг, предназначенных для социальной адаптации и интеграции в общество детей-инвалидов.

Перечень товаров и услуг, предназначенных для социальной адаптации и интеграции в общество детей-инвалидов, утвержден распоряжением Правительства РФ от 30.04.2016 г. № 831-р.

Средства можно направить как на родного ребенка — инвалида, так и на усыновленного, в том числе первого, второго, третьего ребенка-инвалида или последующих детей-инвалидов в любое время после рождения или усыновления ребенка, с рождением или усыновлением которого возникло право на получение сертификата на материнский капитал.

Направить средства материнского капитала на нужды ребенка-инвалида можно в любое время, не дожидаясь трехлетия ребенка, давшего право на получение материнского капитала.

Порядок действия семьи, желающей направить материнский капитал на нужды ребенка-инвалида:

Шаг 1. Родители ребенка-инвалида обращаются в медицинскую организацию для получения направления на медико-социальную экспертизу (МСЭ).

Шаг 2. Затем необходимо обратиться в орган медико-социальной экспертизы с заявлением о внесении в индивидуальную программу реабилитации или абилитации (ИПРА) показаний для обеспечения конкретным товаром или услугой за счет средств материнского капитала.

В учреждение МСЭ родители ребенка-инвалида представляют:

- свидетельство о рождении (паспорт) ребенка-инвалида;
- страховое свидетельство обязательного пенсионного страхования (СНИЛС) ребенка-инвалида;
- справку об инвалидности;
- ИПРА ребенка-инвалида, имеющего медицинские документы (амбулаторную карту, выписки из медицинских учреждений и др.);
- направление на медико-социальную экспертизу установленного образца.

Шаг 3. После того, как орган МСЭ рассмотрит заявление, проведет освидетельствование, дополнит ИПРА сведениями о рекомендации приобретения конкретного товара или услуги, семья может их приобретать. Нужно сохранять все сопутствующие

платежные документы: договор купли-продажи, об оказании услуг, накладные и кассовые чеки и т.д.

Шаг 4. Если приобретен товар, а не услуга, семье необходимо обратиться в органы социальной защиты населения для подтверждения наличия приобретенного товара. Не позднее 5 дней после обращения уполномоченное лицо этой организации приходит к семье домой и составляет акт проверки. Семья получает экземпляр акта проверки для предоставления в Пенсионный фонд.

Шаг 5. Владелец сертификата обращается в территориальный орган Пенсионного фонда на компенсацию затрат на приобретение товаров и услуг, предназначенных для социальной адаптации и интеграции в общество детей-инвалидов.

Средства материнского капитала нельзя направить на медицинские услуги, а также на реабилитационные мероприятия, технические средства реабилитации и услуги, предусмотренные Федеральным перечнем реабилитационных мероприятий, технических средств реабилитации и услуг, предоставляемых инвалиду за счет средств Федерального бюджета в соответствии с Федеральным законом от 24.11.1995 г. № 181-ФЗ «О социальной защите инвалидов в РФ».

Подробную информацию можно получить по телефону «горячей линии» УПФР в Намском улусе (районе) РС (Я): 8 (41162) 42-6-86 или на сайте Пенсионного фонда РФ (www.pfrf.ru).

